

Mødet genoptaget kl. 14.00

Meddelelser fra formanden:

Anden næstformand (Mette Madsen):

I skrivelse af dags dato meddeler udenrigsministeren, at han ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give folketinget en skriftlig

Redegørelse om regeringens bistandspolitik.
(Redegørelse nr. R 6).

Eksemplarer vil blive omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Redegørelsen vil komme til forhandling fredag den 18. februar 1983.

I skrivelse af dags dato meddeler energiministeren, at han ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give folketinget en skriftlig

Redegørelse om 1. udbudsrunde vedrørende nye tilladelser til efterforskning og indvinding af olie og gas.

(Redegørelse nr. R 7).

Eksemplarer vil blive omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Redegørelsen vil komme til forhandling onsdag d. 16. februar 1983.

Man gik herefter til dagsordenens sidste punkt, som var:

6) Forespørgsel nr. F 13:

Forespørgsel til forsvarsministeren, udenrigsministeren, miljøministeren og ministeren for Grønland:

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om de »dansk-amerikanske forsvarsområder« i Grønland, deres styring på grundlag af den dansk-amerikanske overenskomst af 27. april 1951, deres konsekvenser for det grønlandske samfund samt deres mulige anvendelse til et eventuelt amerikansk overraskelsesangreb med atomvåben på Sovjetunionen?«

Af Steen Folke (VS) og Pelle Voigt (SF).

(Forespørgslen anmeldt 20/1 83. Fremme af forespørgslen vedtaget 26/1 83).

Begrundelse

Steen Folke (VS):

I 1951 indgik Danmark og USA i tilknytning til NATO-aftalen en overenskomst om forsvaret af Grønland. På grundlag af denne overenskomst blev der oprettet tre baser i Grønland med Thulebasen som den vigtigste. I praksis fungerer baserne som rent amerikanske baser, men i princippet er det dansk-amerikanske forsvarsområder, og det er vigtigt.

På Thulebasen er det vigtigste udtryk herfor, bortset fra at Dannebrog vajer side om side med Stars and Stripes, at der på basen findes en dansk forbindelsesofficer, der skal holdes underrettet om alle lokale anliggender, der berører danske interesser. Ham vender vi tilbage til.

I årevis har der været forbløffende stille om baserne i Grønland. Når man ser bort fra en mindre affære om en atomreaktor i indlandsisen, har der kun været blæst om baserne én gang, nemlig da et atombombebevæbnet B-52 bombefly faldt ned nær ved Thule i januar 1968. Det kom som et chok for den danske offentlighed, at amerikanerne havde atombombefly flyvende i området, og da det radioaktive udslip fra bomberne var fejtet sammen, blev der udfærdiget en erklæring, som præciserede, at der ikke måtte findes atomvåben i Grønland. Det regner vi så også med at der ikke gør.

Alligevel tyder den nylig udkomne bog »Grønland – Middelhavets perle«, redigeret af Paul Claesson og udgivet på forlaget Eirene, på, at en række militære anlæg spiller en væsentlig rolle i forbindelse med amerikansk atomstrategi. Det burde faktisk også give anledning til en del postyr. Hidtil er det jo lykkedes at fremstille de militære anlæg i Grønland som noget, der kun havde at gøre med varsling. Det gælder både den såkaldte DEW-kæde, og det gælder det store BMEWS-anlæg i Thule. Men fredsforskerne Paul Claesson og Owen Wilkes har studeret amerikanske kilder, som er betydelig mere åbenhjertige end danske. Heraf er det fremgået, at der foruden de kendte varslingsanlæg og loranstationer i Grønland også findes en jordstation, der er uundværlig for ameri-

[Steen Folke]

kansk satellitspionage, samt et kommunikationsanlæg, hvis formål er at formidle angræbsordrer til amerikanske bombefly, begge dele placeret på Thulebasen og kendt henholdsvis under navnet OL-5 – det er satellitstationen – og Green Pine og Giant Talk – det er kommunikationsanlæggene. Ingen af disse anlæg er omtalt med så meget som ét ord i forsvarskommandoens publikation »Grønland og Polarområdet«, seneste udgave maj 1982.

I bogen »Grønland – Middelhavets Perle« hævdes det, at Grønland spiller en langt større rolle end hidtil antaget i de amerikanske forberedelser til en eventuel atomkrig. Det hævdes endvidere, at en række af de nævnte elektroniske anlæg i Grønland og især på Thulebasen først og fremmest er anvendelige i forbindelse med en offensiv atomstrategi, den såkaldte counterforce-strategi, som er baseret på evnen til et overraskelsesangreb, et første slag, der skal udradere modstandernes atomarsenal.

Dagbladet Information bragte den 6. januar 1983 et interview med de to relevante kontorchefer i forsvarsministeriet, der benægtede ethvert kendskab til de anlæg, jeg har nævnt. Det var, før bogen var udkommet. Men da forsvarsministeren den 12. januar 1983 svarede på mit første spørgsmål om sagen, var man blevet klogere. I mellemtiden havde ministeriet haft mulighed for at sætte sig ind i bogens dokumentation, og nu sagde ministeren, at man sådan i al almindelighed godt kendte de pågældende varslings- og kommunikationsanlæg, men at de skam var ganske uskyldige, og enhver påstand om, at de kunne bruges til atomangreb på Sovjetunionen, var ren spekulation.

Den 19. januar 1983 svarede forsvarsministeren på nye spørgsmål i sagen fra mig og min medspørger. Nu erkendte ministeren, at anlæggene kunne bruges til at videregive meddelelser til vestlige fly. Det, som ministeren pænt kalder meddelelser, omfatter angræbsordrer til strategiske bombefly, men det vender jeg tilbage til under debatten.

Under alle omstændigheder ser det ud til, at amerikansk militær bruger anlæggene i Grønland til langt mere end hidtil antaget. Forsvaret af Grønland har det ikke meget med at gøre. Tværtimod er det klart, at de amerikanske anlæg må være oplagte og højt prioriterede bombemål i en atomkrig mellem

USA og Sovjetunionen, og alt tyder på, at såvel danske myndigheder som Grønlands hjemmestyre har alt for lidt indsigt i, hvad der faktisk foregår på baserne. Hertil kommer, at udviklingen på baserne er unddraget enhver form for parlamentarisk kontrol eller indsigt. Det er ganske uacceptabelt. Derfor denne forespørgselsdebat, som under ingen omstændigheder bliver det sidste ord i denne sag.

Besvarelse

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Ved indledningen til denne forespørgselsdebat mener jeg, det er formålstjenligt at gøre sig visse grundlæggende forhold klart. For det første er forsvaret af Grønland ikke alene et spørgsmål om militært at sikre et meget vitalt område i det vestlige forsvarssystem. Det er heller ikke et særanliggende mellem USA og Danmark, men et fælles ansvar over for de øvrige NATO-lande.

Som en naturlig følge af rigsfællesskabet for Grønland og Danmark påhviler der os et ansvar for forsvaret af Grønland. Forsvaret af den sydlige del af Danmark stiller imidlertid så store krav til landets forsvarsberedskab og økonomi, at det inden for alle realistiske rammer vil være umuligt for os at afse de tilstrækkelige midler til Grønlands forsvar.

Disse fakta var blandt forudsætningerne, da Danmark den 27. april 1951 indgik en overenskomst med USA om forsvaret af Grønland, og disse forudsætninger har ikke ændret sig i de mere end 30 år, der er gået siden da.

Overenskomsten hjemlede bl.a. adgang til oprettelse af dansk-amerikanske forsvarsområder, og uden at gå i detaljer om overenskomstens indhold vil jeg gerne slå to ting fast. Det fremgår utvetydigt af overenskomsten, at denne hviler på dansk suveræniteten over Grønland, og at de områder, der stilles under amerikansk ledelse, af USA kan indrettes til militært brug.

Deri ligger en naturlig ret og forpligtelse til en fortløbende konsultation mellem de to lande, og som jeg senere vil komme ind på, er dette aspekt af samarbejdet blevet tilgodeset i de forløbne år.

De forsvarsområder, der for øjeblikket er under amerikansk ledelse, er forsvarsområderne ved Thule og ved Søndre Strømfjord,

[Forsvarsministeren]

og jeg vil kort redegøre for de militære aktiviteter, der finder sted i og fra disse områder.

Thulebasen blev anlagt i 1951 og var oprindelig base for de fly, der skal tanke fly i luften, men fra begyndelsen af 1960'erne blev hovedopgaven at støtte driften af et af de tre radaranlæg, der indgår i varslingen mod interkontinentale missiler. Systemet benævnes BMEWS, der er en forkortelse for Ballistic Missile Early Warning System. De to øvrige stationer i BMEWS ligger i Alaska og England. Systemet, der har en rækkevidde på mere end 4.000 km, sender sin varsling til såvel amerikanske og canadiske som engelske myndigheder og også til hovedkvarteret for Europakommandoen i Bruxelles.

Satellitsporingsstationen på Thule benævnes Detachment 3, men hed tidligere OL-5. Den har været i drift siden 1962. Den indgår i et verdensomspændende net af i alt 7 stationer, som har til opgave at følge genstande i det ydre rum og herunder kontrollere amerikanske satellitter.

Radiokommunikationsanlæggene på Thulebasen omfatter bl.a. systemerne Giant Talk og Green Pine, hvis formål er radioforbindelse til egne militære fly. Forskellen i de to systemer er frekvenserne, som de benytter.

Anlæggene på Thule er såkaldte relæstationer, og de er ubemandede.

Generelt gælder for disse systemer, at de løbende er blevet moderniseret, men den teknologiske udvikling har ikke ændret og forudses ikke at ændre deres grundlæggende operative karakteristika.

Herudover findes der i dag på Thulebasen andre kommunikationsanlæg til støtte for installationer og basens funktioner i øvrigt.

Den teknologiske udvikling har medført, at de operative opgaver, der i dag løses fra Thule, i stor udstrækning kan løses af andre – i det væsentlige satellitbaserede – overvågnings- og kommunikationssystemer, men så længe den strategiske varsling ikke kan tilvejebringes sikkert ved ét system alene, vil disse anlæg formentlig blive holdt operative som et betydningsfuldt element i den vestlige verdens forsvar.

Forsvarsområdet ved Søndre Strømfjord har som primær opgave at være støttebase for de 4 varslingsstationer, der findes i en linje tværs over Grønland. Disse stationer indgår i den såkaldte DEW-line – det står for Distant Early Warning Line – der består

af i alt 31 stationer, der er anbragt langs den 70. breddegrad.

Ud over varslingsudstyr er stationerne udstyret med kommunikationsudstyr til såvel militære som civile fly og spiller således en stor rolle for flytrafikken i området.

Det lokale forsvar af Grønland henhører som bekendt under chefen for Grønlands kommando, der er dansk admiral og befinder sig på flådestation Grønnedal. Denne indgår i NATO-kommandosystemet på samme måde som de danske styrker i det sydlige Danmark.

Vedrørende forbindelsesofficerernes virksomhed vil jeg gerne indledningsvis fastslå, at samarbejdet mellem disse og de amerikanske myndigheder har været tillidsfuldt og godt, nøjagtig som man kan forvente det mellem allierede nationer.

Som det har været nævnt her i folketinget, indgår den danske forbindelsesofficer i staben ved den amerikanske kommanderende officer, og dette sikrer i sig selv, at forbindelsesofficeren vil være løbende orienteret om udviklingen.

Af den danske instruks for forbindelsesofficeren fremgår, at han med skyldig hensyntagen til danske interesser og suveræne rettigheder skal tilvejebringe det bedst mulige samarbejde med de amerikanske myndigheder. Det fremgår videre, at han ikke må træffe nogen aftale, som militært, økonomisk eller politisk binder, eller som senere kan tænkes at binde danske myndigheder. Nøgleordene i denne instruks er suverænitet og samarbejde. De ovennævnte begrænsninger i forbindelsesofficerens kompetence skal sikre, at danske myndigheder har den nødvendige indsigt.

Det har i den forløbne debat og under de spørgetider, der har været, været antydnet, at vi ikke har benyttet os af vore muligheder for at bevare indsigten. Må jeg til dette sige, at forbindelsesofficererne lever aktivt med i dagligdagen på forsvarsområderne, og der kan simpelt hen ikke foregå aktiviteter, vi ikke har den fulde indsigt i. Forbindelsesofficererne er pålagt en regelmæssig rapportering om aktiviteterne på basen.

I forbindelse med besvarelsen den 12. januar 1983 på spørgsmål nr. S 446 her i folketinget kom hr. Pelle Voigt ind på, at der muligvis eksisterede et hemmeligt tillæg til 1951-overenskomsten, der så at sige havde

[Forsvarsministeren]

medført, at satellitsporingsstationen blev opført i den allerdybeste hemmelighed. Lad mig klart understrege, at der ikke eksisterer et sådant tillæg til aftalen. Uden at jeg i øvrigt vil komme ind på alle de detaljerede aftaler, der regulerer det dansk-amerikanske samarbejde, vil jeg gerne fastslå, at disse aftaler naturligvis er en del af det, der sikrer, at dagligdagens opgaver bliver løst på en for begge parter tilfredsstillende måde.

Må jeg i øvrigt pege på, at selve overenskomsten indeholder en revisionsartikel, der helt klart forpligter begge parter til, som der står, velvilligt at ville overveje enhver henvendelse, der måtte blive fremsat med henblik på at afgøre, hvorvidt ændringer måtte være nødvendige eller ønskelige.

Der har fra tid til anden været drøftelser omkring samarbejdet, men ingen af parterne har i den forløbne periode fundet det nødvendigt at ændre selve overenskomsten, og jeg vil gerne understrege, at regeringen bestemt ikke har overvejelser, der går i den retning.

Et aspekt af disse aftaler fortjener dog speciel omtale. I juli 1956 blev der indgået en aftale mellem USA og Danmark om, at der skulle tilstræbes størst mulig deltagelse af danske virksomheder og dansk arbejdskraft i anlægsvirksomheden og driften af forsvarsområderne i Grønland. Denne aftale blev i 1960 suppleret med en særlig aftale om oprettelse af et dansk-amerikansk udvalg med henblik på udveksling af oplysninger og samråd vedrørende forsvarsarbejderne i Grønland. Det er inden for rammerne af dette samarbejde lykkedes at opnå en stadigt stigende dansk andel af de samlede leverancer til basernes drift og anlæg. Værdien af den danske deltagelse i de amerikanske forsvarsarbejder kan anslås til ca. 400 mill. kr. årligt, og der er omkring 1.400 danskere ansat på baserne.

Vedrørende konsekvenserne for det grønlandske samfund vil jeg citere overenskomstens artikel VI, 2. punkt, hvori der står anført:

»Regeringen i Amerikas Forenede Stater og De Forenede Staters statsborgere i Grønland vil udvise tilbørlig respekt for alle love, bestemmelser og sædvaner, som vedrører den stedlige befolkning og Grønlands indre administration, og vil i enhver henseende bestrebe sig for at undgå, at der mellem ameri-

kansk personel og den stedlige befolkning finder nogen som helst forbindelse sted, som de danske myndigheder ikke anser for ønskelig af hensyn til virksomhed i medfør af nærværende overenskomst.«

Hensigten med denne bestemmelse var at undgå, at forsvarsområdernes tilstedeværelse skulle få indvirkning på den lokale grønlandske befolknings traditionelle levevis og erhvervsmønster.

Søndre Strømfjord-basen er beliggende langt fra den nærmeste grønlandske bebyggelse. I en årrække var der tale om en næsten total afsondring fra det grønlandske samfund. Efter åbningen af polarruten i 1954 mellem København og Los Angeles blev der truffet aftale mellem de amerikanske myndigheder og den danske stat om benyttelsen af flyvepladsen til civile flyvninger. Den har således fået en helt afgørende betydning for det grønlandske samfunds muligheder for forbindelse med omverdenen.

Thulebasen må også siges at ligge afsides i forhold til det nærmeste grønlandske samfund. Man kan, som det er gjort for Søndre Strømfjords vedkommende, nævne, at forsvarsområdet stort set er den eneste mulighed for civil trafik mellem Thule kommune og det øvrige Grønland, henholdsvis Danmark.

Det er det almindelige indtryk, at der i dag består et godt naboforhold mellem kommunens indbyggere og Thulebasens personel på de områder, hvor kontakt er uundgåelig. Fælles for de to dansk-amerikanske forsvarsområder må det konkluderes, at de indebærer betydelige fordele først og fremmest på det trafikale område, et område, der selvsagt må tillægges en meget stor betydning for et land som Grønland, der i meget høj grad er afhængig af kontakter med omverdenen.

Forsvarsområderne og ikke mindst Thulebasen er dertil udgangspunkt for en omfattende forskningsaktivitet. Nye områder i Grønland er takket være disse blevet tilgængelige for videnskaben. Som Søndre Strømfjord åbnede døren for trafikken til og fra Vestgrønland, åbnede Thulebasen døren til Nordgrønland og til et tæt videnskabeligt samarbejde med andre nationer. Danske videnskabsmænd har været stationeret i Thule som kontrollanter og medarbejdere på en række forskningsprojekter.

Det sidste, jeg skal komme ind på, er forsvarsområdernes indpasning i NATOs strate-

[Forsvarsministeren]

gi. Jeg har tidligere her i tinget oplyst, at der ikke er sket afgørende ændringer i den vestlige strategi. Filosofien er stadig væk, at afskrækkelsen og dermed forebyggelsen af krig er den afgørende faktor. Den tilpasning, der har fundet sted, er en konsekvens af den teknologiske udvikling, og ideen er, at man må kunne imødegå enhver aggression på et tilsvarende niveau for derigennem at overbevise modparten om, at man ikke kan vinde nogen fordele ved at starte en atomkrig. Derigennem øges troværdigheden af den strategiske afskrækkelse.

Ingen, heller ikke forespørgerne, kan benægte atomvåbnenes eksistens, og det må være i alles interesse at undgå, at menneskeheden kommer i en situation, hvor man kan sige, at det at vinde en atomkrig pludselig bliver et meningsfuldt udsagn. Denne tilpasning er i overensstemmelse med NATOs defensive strategi og princippet om det fleksible gensvar.

Om et system er defensivt eller offensivt afgøres ikke af dets funktion, men af, hvilket formål denne funktion tjener, men ingen må være i tvivl om, at hvis Vesten angribes, har vi evnen til at svare offensivt igen.

Grønlands strategiske beliggenhed må vurderes i sammenhæng med forsvaret af det nordamerikanske kontinent. Derfor er varslings- og kommunikationssystemerne organisatorisk tilknyttet det amerikansk-canadiske luftforsvarssystem.

Må jeg her vende tilbage til det, som jeg nævnte i min indledning om det fælles dansk-amerikanske ansvar over for de øvrige NATO-partnere. Det er helt afgørende for opretholdelsen af en troværdig afskrækkelsesevne for Vesteuropa og dermed for den balance, der kan skabe fundament for succes i nedrustningsforhandlingerne, at også de strategiske varslingsmuligheder bliver udnyttet bedst muligt. Det er i denne sammenhæng, man skal anskue de militære aktiviteter på forsvarsområderne, og de tendenser, der har været til at se aktiviteterne i national amerikansk sammenhæng, er således misvisende og alt for snæversynede. Jeg må atter understrege, at hele NATOs strategi er defensiv, og også forsvarsområderne på Grønland har til formål at fratage nogen lysten til at indlede aggressive handlinger.

Må jeg derfor som afslutning konkludere, at de dansk-amerikanske forsvarsområder er

vigtige støttepunkter i den vestlige strategi. Installationerne på forsvarsområderne er gennem årene blevet tilpasset den teknologiske udvikling, uden at disse i sig selv har fået en offensiv kapacitet. Vi har fuldt indblik i aktiviteterne på forsvarsområderne, og samarbejdet har gennem årene været tilfredsstillende. Forsvarsområderne har en positiv betydning for trafikken til og i Grønland, og der eksisterer et godt naboskab til den lokale befolkning.

Til spørgsmålet om, hvorvidt en ny strategi skulle have ændret disse basers karakter, vil jeg sige, at dette ikke er tilfældet. NATOs strategi er og forbliver defensiv.

Jeg skal på denne basis fastslå, at regeringen ikke har til hensigt at søge ændringer i de bestående forhold.

Forhandling

Steen Folke (VS):

Jeg vil gerne takke forsvarsministeren for redegørelsen. Den indeholdt enkelte nye oplysninger i forhold til, hvad det tidligere er lykkedes mig at vriste ud af ministeren gennem spørgsmål. F.eks. spurgte jeg ministeren to gange den 19. januar 1983, om han kunne bekræfte, at der findes et kommunikationsanlæg, benævnt Giant Talk, på Thulebasen, men det ville ministeren ikke svare på. I dag er han øjensynlig i bedre humør, og så faldt den brik på plads. Det vender jeg tilbage til.

Hovedindholdet i ministerens besvarelse var jo ellers dels, at de militære installationer i Grønland er rent defensive, dels at det grønlandske samfund har stor glæde af de lufthavne, der er knyttet til forsvarsområderne ved Thule og Søndre Strømfjord; det sidste vil jeg ikke bestride. Der er nu nok også nogle negative effekter i de omkringliggende lokalsamfund, men det er klart, at civiles brug af lufthavnene er af stor værdi. Til gengæld mener jeg, at basernes eksistens sætter den grønlandske befolknings eksistens på spil, idet de nødvendigvis må være højt prioriterede atombombemål. At deres funktion rækker langt ud over Grønland og især må ses i sammenhæng med USA, lagde ministeren jo heller ikke skjul på.

Ministerens gentagne understregning af, at de elektroniske anlæg og baserne i det hele taget er rent defensive, vil jeg ikke uden videre godtage. Der er formentlig ikke nogetsteds

[Steen Folke]

i verden noget militær, der ikke fremstiller sig selv som rent defensivt. Alligevel opstår krige, ja, faktisk ret hyppigt. Også supermagterne har givet deres bidrag hertil, USA f.eks. i Vietnam og Sovjetunionen i Afghanistan, og ministeren sagde jo så rigtigt, at om et system er defensivt eller offensivt afgøres ikke af dets funktion, men af, hvilket formål denne funktion tjener. Netop.

Problemet med en række af installationerne i Grønland og specielt på Thulebasen er, at de i det mindste kan tjene offensive formål – det gælder i øvrigt også de varslingsanlæg, som i forvejen var kendt. Det mener jeg ikke at ministeren kan komme uden om. Han har over for mig gentagne gange henvist til sin almindelige tillid til amerikanerne – det er helt rørende – men ministeren kan ikke fortænke russerne i ikke at være helt så sikre på, at USA ikke kunne drømme om noget offensivt og vice versa for den sags skyld. Det er ikke sært, hvis anlæggene i Grønland i russernes øjne ikke ser lige så uskyldige ud som for en konservativ dansk forsvarsminister.

Et af anlæggene er satellitsporingsstationen OL-5, eller Depatchment 3, som den åbenbart nu hedder. Den kan bl.a. bruges til at formidle satellitfotos af bombemål i Sovjetunionen, f.eks. de siloer, der rummer de interkontinentale atomraketter. Jeg har såmænd selv sammen med andre medlemmer af forsvarsudvalget været inviteret til en forevisning af disse meget hemmelige satellitfotos, der kan lokalisere siloer og raketter med stor præcision. Jeg håber ikke, at jeg herved afslører nogen militære hemmeligheder. Det var skam et meget fint, om end lidt kedsommeligt lysbilledshow, hvori deltog både general Rogers og alle de andre fine NATO-spidsere.

Nu vel, offensivt eller defensivt, det afhænger nok af øjnene, der ser, men satellit-spionage ligger i hvert fald ud over det, man hidtil har talt om i forbindelse med amerikanernes aktiviteter i Grønland.

Så er der kommunikationsanlæggene Giant Talk og Green Pine, hvis eksistens ministeren i dag for første gang bekræfter, og hvis formål, som ministeren siger, er radioforbindelse til egne militære fly. Ministeren oplyser også, at det er ubemandede relæstationer, der findes i Thule. Disse systemers funktion er beskrevet i det amerikanske tids-

skrift Civil Aviation and Space Technology fra den 10. maj 1976, og jeg citerer herfra i dansk oversættelse. Det hedder her om Giant Talk-systemet, at dette system er »det vigtigste middel til at udøve positiv kontrolfunktion, som får et fly fra SAC, USAs strategiske flyverkommando, til at forsvinde ud af fjendtligt territorium i fraværet af en positiv »fortsæt«-kode, der autoriserer affyring af strategiske våben.«

Det var jo lidt knudret, men det handler med andre ord om angreb med atomvåben.

Det forekommer mig uhyre vanskeligt at forklare, at sådan et system er rent defensivt, og i betragtning af den erklærede danske atomvåbenpolitik synes jeg ærlig talt, det er stærkt, at der på grønlandsk, og det vil altså sige dansk territorium, findes anlæg, hvis funktion er at videregive ordre om at affyre atomvåben.

Jeg vil gerne spørge forsvarsministeren: er det grønlandske hjemmestyre nogen sinde blevet orienteret om de her nævnte anlæg og deres funktioner? Er det danske folketing nogen sinde blevet orienteret om disse anlæg og deres funktioner?

Jeg vil også gerne spørge, om der overhovedet er nogen grænser for, hvad amerikanerne kan bruge disse baser til. Jeg kender selv én, nemlig at der ikke må placeres atomvåben dér. Er der overhovedet andre begrænsninger i den amerikanske aktivitet på baserne?

I bogen »Grønland – Middelhavets Perle« hævdes det, at en række af de elektroniske anlæg i deres nuværende moderniserede udformning passer som hånd i handske til den amerikanske counterforce-strategi, der blev officiel amerikansk politik allerede under præsident Carter. Det har ministeren ikke hidtil benægtet under de runder, vi har haft i spørgetiden, men han har i et svar til hr. Pelle Voigt den 19. januar 1983 forklaret og forsvaret også counterforce-strategien som defensiv. Hr. Pelle Voigt vil senere i debatten komme mere detaljeret ind herpå. Jeg vil blot spørge ministeren, om han erkender, at nogle af anlæggene netop kan ses i forbindelse med denne counterforce-strategi. Det fremgik indirekte af ministerens besvarelse den 19. januar 1983.

Og så vil jeg tilføje, at det i hvert fald ikke er svært at forstå, hvis russerne ikke kan anskue counterforce som rent defensiv, baseret,

[Steen Folke]

som den er, på evnen til at udslette det sovjetiske atomarsenal. Meget tyder på, at en løbende modernisering af de elektroniske anlæg i Grønland, som ministeren også omtalte, bl.a. går ud på at tilpasse anlæggene til denne nye amerikanske atomstrategi. Vil ministeren i den forbindelse oplyse, hvad den såkaldte Scope Signal III-modernisering af Giant Talk-systemet, som skal gennemføres på Thulebasen i nær fremtid, egentlig går ud på?

Ministeren har både tidligere og i dag forskret, at danske myndigheder har fuld indsigt i, hvad amerikanerne foretager sig i Grønland og specielt på Thulebasen, gennem den derværende forbindelsesofficer. Men hvorfor har det så været så utrolig svært at få halet oplysninger ud af ministeren og hans embedsmænd? Hvorfor benægtede forsvarsministeriet først ethvert kendskab til disse anlæg? Hvorfor ville ministeren ikke den 19. januar svare på, om den danske forbindelsesofficer havde adgang til OL-5 alias Detachment 3? Siden har han oplyst, at det har han. Men hvorfor ville ministeren ikke dengang svare? Hvorfor ville ministeren ikke samme dag oplyse om eksistensen af Giant Talk-anlægget? Det har han gjort i dag. Det kunne vi ikke få at vide for et par uger siden.

Og lad mig så henvise til, at den tidligere forsvarsminister, hr. Søgaard, som jo også er til stede her under debatten, i TV har udtalt, at han ikke kendte noget til de anlæg, medens han var forsvarsminister.

Det grønlandske hjemmestyre har tydeligvis heller ikke været ordentligt informeret. Da sagen var rejst her, måtte også landsstyreformanden, Jonathan Motzfeldt, bede regeringen om en redegørelse. Jeg ser, at hr. Motzfeldt er til stede her i dag på tilhørerpladserne, men jeg vil da gerne spørge ministeren, om den grønlandske landsstyreformand har fået den redegørelse for forholdene, som han bad om. I øvrigt vil jeg nævne, at da hr. Steenholdt her i tinget den 12. januar bad om, at det grønlandske landsstyre måtte blive ordentligt informeret, blev han af ministeren spist af med, at Grønlandsministeriet var inde i disse ting.

Jeg ved ikke, hvilke muligheder en dansk forbindelsesofficer i Thule uden særlig teknisk ekspertise har for at sætte sig ind i, hvad der er det reelle formål med de forskel-

lige elektroniske anlæg. Jeg ved heller ikke, hvor velinformeret forsvarsministeriet er, eventuelt ad andre kanaier, men jeg ved, at den parlamentariske kontrol med, hvad der foregår på de baser, der formelt er dansk-amerikanske forsvarsområder, er under al kritik.

Hele sagen kunne unægtelig trænge til at blive kulegravet. Det bliver måske svært at finde et flertal her i tinget, som ønsker en sådan kulegravning. I så fald bliver vi andre jo nødt til at grave videre, selv om det er uhyre vanskeligt, når alle reelle oplysninger gives så modstræbende, som tilfældet er, men måske er der dog et flertal, der ville finde det passende, om forsvarsudvalget i det mindste en gang om året blev orienteret om aktiviteterne på baserne i Grønland. Det vil jeg da gerne spørge socialdemokraterne hvad de mener om, og jeg vil selvfølgelig også gerne høre ministerens mening herom.

Lad mig så til slut sige, at vi har foretrukket at få en helt åben debat i dag. Der kommer ikke noget dagsordensforslag fra vor side. Vi mener, debatten skal være åben, og vi mener ikke, der skal sættes eller vil blive sat punktum med debatten i dag.

Knud Damgaard (S):

Det er allerede nævnt et par gange, at disse dansk-amerikanske aftaler blev diskuteret i rigsdagen i 1951, i øvrigt sammen med spørgsmålet om valg af øverstkommanderende for det, man dengang kaldte Atlantpagtstyrkerne.

Ved den lejlighed udtalte den daværende socialdemokratiske ordfører, Hans Hedtoft – jeg citerer fra Rigsdagstidende 1950-51, sp. 3700:

»... Overenskomsten angående Grønlands forsvar og forslaget om en øverstkommanderende i det nordatlantiske område kan vi tiltræde fra socialdemokratiets side. De er begge en logisk konsekvens af vor tiltræden af Atlantpagten.«

Den holdning vedstår vi også i dag. Socialdemokratiet ser ikke umiddelbart noget alternativ til vort medlemskab af NATO, men der er imidlertid et andet citat af Hans Hedtoft på sp. 3703, som jeg finder relevant i forbindelse med de aktuelle synspunkter, socialdemokratiet i dag står for i forbindelse

[Knud Damgaard]

med debatten om atomvåben. Hans Hedtoft sagde:

»Frygten for atombomben kan kun fjernes ved, at alle stormagter oprigtigt bestræber sig for at løse problemet om en international kontrol med atomenergien. Når en sådan kontrol er gennemført, skal alle lagre af atombomber ødelægges og fremstillingen af nye bomber forbydes.«

Denne holdning vedstår vi også i dag. Der er altså en klar hovedlinje såvel i vedståelsen af NATO-politikken som i vort forhold til atomvåben. Der mangler ikke kontinuitet i socialdemokratiets politik i disse henseender.

Vi var, og vi er indstillet på at gøre, hvad vi kan, for at mindske risikoen for en altødelæggende atomkrig. Vi erkender, at vilkårene for denne indsats er anderledes i dag end i 1951. Vi har været gennem en fase af kold krig, hvor balancen på atomvåben var helt afgørende. Det var dengang, og det er i dag afskrækkelsesgrundlaget, der er krigsforebyggende. Denne politik har nu nået et punkt, hvor man er tvunget til at gøre forsøg på at ændre udviklingen. Over for den aktuelle trussel om en ny atomoprustning står de enkle ord: nok er nok. Vi vil derfor fremover sætte ind på at stoppe atomoprustningsvanviddet og gennem afspænding og forhandlinger virke for nedskæring af disse våben. Det kan imidlertid kun sikres, når balancen er til stede. Det blev i øvrigt erkendt også af hr. Gert Petersen i debatten forleden om de europæiske missiler. En del af denne balance er desværre fortsat at opretholde evnen til det, vi kalder The Second Strike, altså det andet slag eller, om man vil, gengældesslaget. Det er derfor nyttigt med et effektivt varslingsystem, og heri indgår dansk-amerikanske aftaler om de amerikanske faciliteter i Grønland.

Hr. Steen Folke har i sin motivering beskæftiget sig med, om man via satellitvarslingsystemet skulle kunne give amerikanske bombefly ordre til at gå til angreb med det formål at udradere modstanderens atomarsenal. Dette er aldeles uden realitet, fordi en sådan mulighed ikke eksisterer. Sovjet har et stort antal oceangående u-både med tilstrækkeligt mange langtrækkende missiler til, at gengældelsen kan ske fra disse våben. U-bådene kan ikke udraderes ved et første angreb. Den situation gælder i øvrigt også den anden vej, og uden denne balance ville vi

befinde os i en uønsket afpresningsituation. Balancen er en nødvendig forudsætning for realistiske forhandlinger om nedrustning. Derfor begynder arbejdet for atomnedrustning ikke med en eventuel nedlæggelse – hvad jeg må formode ligger i visse medlemmers ønsker – af denne balances tekniske varslingsinstallationer, men med en praktisk politik, der hinder ny atomoprustning og forbereder starten af nedrustning af disse våben.

Hvad er da baggrunden for de amerikanske installationer i Grønland? I FOVs hæfte »Grønland og Polarområdet« er dette beskrevet sagligt og godt. Grønlands nuværende plads i det militærstrategiske mønster er et produkt dels af den storpolitiske udvikling i efterkrigsårene, dels af den militærteknologiske udvikling, herunder de strategiske varslings- og våbensystemer. Øens strategiske betydning udspringer i første række af det forhold, at Grønland ligger midt på den korteste vej mellem de militært set vigtigste områder i Sovjet og USA. Et supermagtsangreb på modparten med de nuværende landbase-rede strategiske missiler vil derfor mest hensigtsmæssigt kunne sættes ind over polarområdet, hvilket forklarer den klare amerikanske interesse i at oprette anlæg til varsling om strategiske angreb på fremskudte positioner i polarområdet, herunder også i Grønland.

Grønland, hvis vestligste punkt ligger på samme længdegrad som New York, tilhører geografisk det nordamerikanske kontinent. Dette forhold i forbindelse med Grønlands betydning for den meteorologiske tjeneste og dermed for flyvningen og besejlingen af det nordlige Atlanterhav indebærer, at selve Grønland og dets omliggende farvande med luftrum er af strategisk betydning for hele NATO-alliancen.

Ud over de militære, sikkerhedspolitiske aspekter, jeg har nævnt, er satellitvarslingen med til at yde et nyttigt bidrag til de danske og grønlandske myndigheder. I den bog, som tilsyneladende har spillet en rolle for selve forespørgslen, »Grønland – Middelhavets Perle«, antydes det, at kun amerikanerne selv har glæde af de meteorologiske målinger, der foretages ad den vej. Dette er et uhyre enøjet synspunkt, hvilket i øvrigt præger bogen som helhed. De danske stationer, som i overensstemmelse med Grønlands landsstyre oprettes i Grønland, får alle de oplysninger, der

[Knud Damgaard]

hentes ned fra alle de civile satellitter, og det sker i stigende grad, bl.a. på grund af det øgede antal satellitter. Vi får altså ganske gratis grundlaget for udvikling af datamatemetoder, som primært kommer meteorologiske oplysninger til gode, men også vigtige meldinger om isforhold og isbevægelser omkring Grønland. Dette er selvsagt uhyre vigtigt for skibsfarten. Dette grundlag vil i de kommende år kunne udvikles til også at omfatte bedre og klarere oplysninger f.eks. om olieforurening. Mange andre forhold kan nævnes i forbindelse med disse installations muligheder nu og i fremtiden, muligheder, som også vil tjene Grønlands interesser. Der vil nemlig i fremtiden være yderligere chance for at forbedre brugen af de oplysninger, man får gennem overvågningsfaciliteterne.

Helt afgørende er dog for os det, jeg indledte med at sige, at denne varslings tjeneste er et nødvendigt led i den samlede NATO-politik. Ændringer i disse forhold kan være farlige. Afpresning kan blive brugt, hvis varslingskæden udhules. En sådan tilstand vil mindske udsigterne til at realisere den politik på atomnedrustningsområdet, som ikke alene vi i socialdemokratiet, men i stigende omfang mennesker i hele den vestlige verden finder er overmåde nødvendig i dag.

Ole Bernt Henriksen (KF):

I forespørgslerne lange række er turen så i dag kommet til Grønland. Vi kommer jo vidt omkring i disse tider, og da spørgsmålet, om jeg så må sige, har et militært tilsnit, er det naturligt, at det er forsvarsministeren, der har svaret. Det ville være overraskende, hvis jeg ikke fandt svaret tilfredsstillende, og jeg skal derfor ikke gøre noget særligt ud af at takke for det og sige, at det var godt – det skulle bare mangle.

Derimod finder jeg grund til at understrege betydningen af den overenskomst om forsvaret af Grønland, som Danmark den 27. april 1951 indgik med De Forenede Stater. Som det ærede medlem hr. Knud Damgaard for et øjeblik siden bemærkede, ligger Grønland jo på den vestlige halvkugle. Hvad det drejede sig om i årene efter den tyske besættelse af Danmark, var at beholde suveræniteten over Grønland, og det lykkedes, ikke mindst takket være senere ambassadør Hen-

rik Kauffmanns og mange dansk-amerikaneres glimrende indsats samt den amerikanske regerings forståelse for det specielle forhold mellem Danmark og Grønland.

Vi skal nemlig erindre, at Danmark efter USAs udenrigspolitiske grunddoktrin, Monroedoktrinen, der – sagt for god ordens skyld – er opkaldt efter en tidligere amerikansk udenrigsminister, dels ikke havde ret til at besidde Grønland, dels måske endog begik en slags langvarig aggression ved at besidde Grønland. Henrik Kauffmann fik under krigen den 9. april 1941 gennem Washington-talen USA til varigt at give afkald på at anvende Monroedoktrinen over for Grønland og Danmark, og det er nok værd at mindes og minde om i dag.

Da den kolde krig brød ud, kunne USA i og for sig – og i stigende grad, efterhånden som Nordpolområderne i takt med den tekniske udvikling fik vital militær betydning – have haft en interesse i at kontrollere Grønland, en interesse ganske svarende til Sovjetunionens interesse i at kontrollere Østeuropa. Man kunne have søgt at tilsidesætte i hvert fald vigtige dele af Danmarks suverænitæt over Grønland, og man kunne have søgt at gøre Grønland til en offensiv position i den kolde krig. Det skete ikke.

Set i dansk Grønlandspolitik's lange perspektiv som belyst f.eks. i Seidenfadenrapporten side 299 og i den grå betænkningens kapitel 5, side 67 og videre, hvortil jeg skal henvise, blev betydningen af 1951-overenskomsten først og fremmest også under nye, helt ændrede forhold en forstærket anerkendelse af Danmarks suverænitæt. Det var en anerkendelse, vi dengang var glade for – vi havde dengang i øvrigt ligesom nu en ganske udmærket regering og udenrigsminister i Danmark, som vi for resten så tit har haft.

Denne anerkendelse uddybedes for det andet derved, at installationerne i Grønland alene fik defensive formål. Jeg tror trods alt ikke, at nogen i alvor vil hævde, at overvågningsudstyr direkte eller indirekte kan bruges til offensive formål, og det leder mig til at spørge hr. Steen Folke: til hvilke offensive formål kan det udstyr, som hr. Steen Folke talte om for lidt siden, anvendes? Det er nyt for mig, og jeg tror, det er nyt for forsvarsministeren, også for den tidligere forsvarsminister, at det skulle kunne anvendes til offensive formål. Jeg synes derfor, det kunne være

[Ole Bernt Henriksen]

rart, om den meget indsigtfulde hr. Steen Folke ville belære os på dette område.

For det tredje understreges Danmarks suverænitet derved, at der i anlæggene ikke kunne ske noget, som vi ikke havde indseende med, og for det fjerde blev det mere og mere danskere, der producerede til og bemandede installationerne, hvorved vi i dette øde område fik et fodfæste, som vi ellers ikke ville have haft og aldrig havde haft tidligere.

Ministeren fremhæver i sit svar forsvarsområdernes trafikale og økonomiske betydning for Grønland og Danmark. Jeg er enig i, at denne betydning er stor, men for forholdet mellem Grønland og Danmark og for rigsfællesskabets videre udvikling blev det dog af større betydning, at Danmarks suverænitet over Grønland, der indebærer en forsvarspolitisk forpligtelse, efter tvivl i 1930'erne og endnu op i 1940'erne, anerkendtes, samtidig med at vi blev i stand til at stille et rimeligt forsvar op for dette meget store land, som Grønland er.

Uden 1951-overenskomsten havde Danmark i realiteten ikke kunnet håndhæve nogen suverænitet over den nordlige del af Grønland, og derfor ville vi heller ikke have haft nogen.

Spørgerne skal bemærke, at Grønland militært er blevet et lyttende og overvågende område, hvorfra ingen aggression kan udgå. Derfor synes jeg, at deres spørgsmål om Grønlands anvendelighed i forbindelse med et amerikansk overraskelsesangreb på Sovjetunionen ganske enkelt er tåbeligt.

Nu ved jeg godt, at spørgerne ikke er tåber. De har hele tiden vidst, hvad forsvarsministeren i dag har fortalt dem, og jeg skulle såmænd undervurdere navnlig hr. Pelle Voigt meget, hvis han ikke havde været i stand til på egen hånd i detaljer at formulere det svar, som forsvarsministeren gav os for et øjeblik siden. Men begge spørgerne ved også, at spørgsmålet bliver hængende som en agitatorisk insinuation i luften, og at de tidligere regeringers og denne regerings svar, gendrivninger, bliver glemt og overset. Her er en sag, som venstrepartierne kan rumle med til verdens ende, fordi der ikke er nogen sag, fordi spørgsmålene er korte og agitatoriske – jeg vil oven i købet sige grove – mens svarene er ansvarsbevidste og sande og derfor af en længde, der gør, at ikke alle aviser har

plads til at aftrykke dem. Det skal vi da også nok få at se i morgen.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Noget tyder på, at hr. Ole Bernt Henriksen har siddet og snorksovet under den tidligere del af debatten, for dels har forsvarsministeren forklaret, at det ikke er anlæggenes funktion, men deres formål, som er afgørende for, om de kan betragtes som offensive eller defensive. Det var hans partifælle forsvarsministeren, der belærte os alle om det. Det vil sige, at selv varslingsystemer godt kan indgå i en sammenhæng, som må karakteriseres som offensiv.

Og hr. Ole Bernt Henriksen hørte åbenbart heller ikke, hvad jeg sagde. Jeg pegede f.eks. på de kommunikationsanlæg, som benævnes Giant Talk og Green Pine, to forskellige, men supplerende anlæg, som ministeren erkendte eksistensen af i dag. Disse anlægs funktion er at videregive ordrer til SACs – den amerikanske strategiske flyverkommandos – fly, i givet fald om at overskride en bestemt territorialgrænse til fjendtligt territorium og affyre atomvåben. Det er et formål, som jeg kalder offensivt, og som i hvert fald dårligt kan forstås som kun defensivt. Man kan ikke undre sig over i det mindste, at der er nogle, der finder, at den slags formål ikke alene kan karakteriseres som defensive.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Det, hr. Steen Folke her siger, er i grunden, at den, der har en lommekniv, kan begå mord med den. Men må jeg godt have lov til at holde hr. Steen Folke fast så? Jeg spurgte, hvilke offensive formål de kunne bruges til, for den beskrivelse af disse styringssystemer, som hr. Steen Folke giver nu, gør jo også Kastrup lufthavn til en meget farlig brik i den kolde krig, for herfra kan fly jo også dirigeres til at overskride grænser, og så vidt jeg ved, finder det i øvrigt sted i dette øjeblik.

Arne Christiansen (V):

Det er for mig umiddelbart svært at se nogen politisk aktualitet i denne forespørgsel

[Arne Christiansen]

i dag. Man kan måske i bedste fald udlægge den som venstrefløjens lommestrategers forsøg på at yde et bidrag til den kommende grønlandske valgkamp. Andet kan jeg næsten ikke få ud af det.

Og hvad er der så at hente? Besvarelsen understreger jo med nogle nøgleord, hvad det har betydet gennem årtier: dansk suverænitet, samarbejde, fortløbende konsultation, anlæggenes betydning for transport og trafik i det vanskelige grønlandske terræn med de store afstande. Den understreger danske firmaers aktiviteter og dermed også samarbejdets betydning for en særdeles værdifuld beskæftigelse. Historisk er det vel værd at minde om, at det dansk-amerikanske samarbejde i Grønland går helt tilbage til, da Frie Danske sammen med allierede gik ind i kampen mod nazismen og dermed bidrog til, at Danmark fandt sin plads blandt de allierede i den frie verden.

Det overordnede formål i dag er selvfølgelig som for mere end 30 år siden installationernes betydning for den forsvarsalliance, hvoraf også Danmark er medlem, og som har et stort flertal bag sig i den danske befolkning. Derfor kan en debat som den i dag, og især hvis den skal fortsætte – det bebudede hr. Steen Folke jo, allerede inden han havde hørt ministerens redegørelse – kun tjene de dertil indrettede partiers stadige forsøg på en undergravning af forsvarsalliancen.

Forsøgene på at skabe usikkerhed om, hvad der er offensivt, og hvad der er defensivt – de er allerede indgået stærkt i debatten – ændrer intet ved den nordatlantiske alliances formål. Forespørgernes forsøg på at skabe denne usikkerhed ved at gøre alt, hvad der er deroppe, til offensivt, er jo hentet direkte fra de såkaldte fredsforskeres allerede nævnte bog eller publikation »Grønland – Middelhavets Perle«. Det hedder den faktisk. Seriositeten understreges af titlen.

Lad det være slået fast, at det dansk-amerikanske samarbejde i Grønland yder et væsentligt bidrag til den vestlige verdens defensive strategi. Sådan har det som sagt været i mere end 30 år, og sådan bør det fortsat være i lyset af den nuværende magtbalance. Forhåbentlig kan denne debat – hvis den overhovedet tjener noget formål – fjerne grundlaget for fortsat mistænkeliggørelse af dette samarbejde, selv om det sidste ord

åbenbart ikke er sagt i denne sag ifølge hr. Steen Folke.

Pelle Voigt (SF):

Jeg synes nok, at venstres ordfører skulle være sig for heroppefra at tale om seriositet; og at han gør sig lystig over, at bogen hedder »Grønland – Middelhavets Perle« kan vist kun skyldes, at forsiden er det eneste, venstres ordfører har nået at læse af bogen, for bogen giver faktisk en ganske rimelig forklaring gennem sit indhold på, hvorfor den hedder sådan.

Men jeg vil i øvrigt i mit indlæg her tage udgangspunkt i den lille diskussion, som jeg havde med forsvarsministeren den 19. januar i år om NATOs strategi, udviklingen i NATOs strategi og bevægelsen bort fra den tidligere totale ødelæggelses strategi, den totale gensidige ødelæggelses strategi, over mod den såkaldte counterforcestrategi, som jo er tilknyttet en lang række andre begreber, men hvis hovedidé er, at man kan rette et begrænset angreb på modpartens militære installationer, og at en krig altså ikke nødvendigvis behøver at være total.

I sit svar til mig den 19. januar 1983 – og jeg citerer fra folketingets forhandlinger, sp. 4340 og sp. 4341 – sagde forsvarsministeren:

»Må jeg med det samme give en utvetydig forsikring om, at heller ikke den nuværende regering ønsker Grønland inddraget i en offensiv strategi.

Jeg er ikke blind for, at varslings- og kommunikationssystemer kan hævdes at danne basis for beslutninger af offensiv karakter efter et angreb, men ingen kan hævde, at NATO lægger planer for angreb mod noget andet land. Dette er NATOs vedtagne strategi, som jo er velkendt.

Jeg vil derfor fastslå, at det i denne forbindelse alene står for hr. Pelle Voigts regning, at USA forbereder sig på at gennemføre et overraskelsesangreb.«

Dette synspunkt har ministeren jo også fremhævet i sin redegørelse her i dag; derfor synes jeg, det er ganske vigtigt at gøre sig nogle betragtninger over, om det kun er mig og andre af min slags, som har fået denne besynderlige idé, at counterforcestrategien ikke har noget med en angrebsstrategi at gøre, men udelukkende, sådan som ministeren gentager det atter og atter, er et spørgsmål

[Pelle Voigt]

om at forøge den afskrækkende virkning og er en ren forsvarsstrategi.

Her må man jo straks sige, at der er da heldigvis andre end undertegnede, der er uenige med ministeren i den vurdering. Den tidligere amerikanske præsidentrådgiver, professor Kistiakowsky, udtalte således – det blev citeret i Information den 14. april 1979:

»Lad det stå helt klart. Counterforce handler ikke om afskrækkelse af atomangreb. Hvis der skal være militær fornuft i det, så slår man til imod de beskyttede raketsiloer, inden raketterne affyres. Det er ensbetydende med, at man er tilhænger af et overraskelsesangreb.«

Se, det er jo en ganske anden betragtning, der dér kommer til udtryk, end den, ministeren gør sig til talsmand for. Det, at det ikke er en del af NATOs strategi at forberede sig på at kunne gennemføre et overraskelsesangreb, er et synspunkt, jeg har meget vanskeligt ved at forstå at en dansk forsvarsminister i fuldt alvor så absolut, som forsvarsministeren har gjort det her i dag og ved tidligere lejligheder, kan fremføre.

Jeg skal pege på den publikation, som regeringens sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg netop har udgivet i sin skriftserie. Den hedder »NATOs strategi«, og den rummer bl.a. et indlæg af 4 meget fremtrædende tidligere præsidentrådgivere, indflydelsesrige folk i amerikansk forsvarspolitik, nemlig McGeorge Bundy, professor George F. Kennan, den tidligere forsvarsminister Robert S. McNamara og den tidligere SALT-forhandler for USA, Gerard Smith. I denne publikation siger de 4 eksperter på side 10:

»I samtlige doktriner har et centralt element været, at USA har understreget sin vilje til at være den første – og man har endog lagt planer for om nødvendigt at slå til først – til at bruge kernevåben for at forsvare sig imod en aggression i Europa. Det er dette element, der nu trænger til en fornyet undersøgelse. Det indebærer en stigende belastning for alliancens sammenhold og er en trussel mod verdens sikkerhed, mens afskrækkelsens troværdighed er mindsket.«

I øvrigt kan man pege på, at folk, der har arbejdet med amerikansk militær planlægning, har understreget gang på gang, at sådanne angrebsplaner har været en fast del af de muligheder, man har opereret med i amerikansk strategi langt tilbage i tiden og også i

tiden omkring indgåelsen af baseaftalerne vedrørende Grønland, hvor man i den amerikanske strategiske luftkommando opererede med planer, der efter angivelserne ville være i stand til at efterlade Sovjetunionen som en rygende radioaktiv ruin inden for en periode af 2 timer. Det fremgår af dokumenter fra dengang, som for nylig er blevet deklassificeret.

Jeg er da klar over, at disse ting står til diskussion, ellers var der ingen mening i at diskutere dem med forsvarsministeren.

Lad os så se på de konkrete grønlandske anlæg og deres karakter og prøve at vurdere, hvorvidt disse anlæg kan siges logisk at indgå i en offensiv eller en defensiv udgave af counterforcestrategien, for jeg har forstået på forsvarsministeren, at vi egentlig er enige om, at anlæggene på en eller anden måde indgår i denne strategi.

Dér vil jeg for det første spørge forsvarsministeren vedrørende de 2 anlæg Giant Talk og Green Pine. Forfatteren til bogen »Grønland – Middelhavets Perle« hævder i sin bog på side 61:

»De to systemer er oprettet med det ene formål at overføre den endelige ordre til de amerikanske strategiske bombefly om at gå til angreb.«

Kan forsvarsministeren med argumenter, med anden dokumentation end den, der fremgår af bogen, afvise, at dette er det eneste formål med de pågældende anlæg, så vil jeg da gerne høre det heroppefra.

Jeg vil også gerne høre, hvordan det defensive i et anlæg som spionsatellitanlægget OL-5, der er blevet anvendt til spionage mod og udforskning af nationale befrielsesbevægelsernes aktiviteter i Afrika og andre steder, egentlig kommer ind i billedet.

Til sidst skal jeg nævne det BMEWS-anlæg, som forsvarsministeren var inde på, og ganske kort sige, at en nedlæggelse af det diskuterede anlæg i USA allerede i 1970'erne. Jeg vil gerne spørge forsvarsministeren ganske kort og klart: hvis det er sådan, at disse anlæg skal kunne anvendes til forsvarsformål – altså efter at russerne har rettet et første slag imod Vesten med atomvåben – hvordan kan det så være, at disse anlæg er totalt ubeskyttede? Vi ved jo, at ethvert sovjetisk første slag nødvendigvis også må rettes imod disse anlæg, at de altså efter et sovjetisk første slag

[Pelle Voigt]

ikke længere vil eksistere, og at de altså kun kan tænkes anvendt i den situation, hvor der fra vestlig side slås til først, den eneste situation, hvor anlæggene endnu vil eksistere og være operationsdygtige.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg vil gerne gå ind i diskussionen på nuværende tidspunkt, ikke så meget for at besvare en række af de spørgsmål, der er stillet, det vil jeg gøre senere, men jeg synes, der er grund til at slå én ting fast.

Nu har det været sagt heroppe fra talerstolen, sidst af hr. Pelle Voigt, at der hersker tvivl om, hvad den vestlige verden, hvad NATO, hvad USAs forsvar, og hvad vor fælles alliance står for. Det skal være sagt fuldstændig klart, at Vesten, NATO, Danmark bygger på en defensiv alliance. Der kommer ikke noget overraskelsesangreb, som hr. Pelle Voigt kalder det, fra vestlig side, hverken fra amerikansk eller fra dansk side, naturligvis.

Der har været talt om den såkaldte counterforce. Lad mig straks slå fast, at hverken NATO eller USA overvejer nogen form for overraskelsesangreb. Vi er defensive. Det, der bliver kaldt counterforce af hr. Pelle Voigt, er det, der normalt betegnes som counter-vailing strategy of defense. Det er en udvikling af det fleksible svar, og det præcise sigte er at kunne afveje enhver form for angreb rettet mod den vestlige alliance med et tilsvarende modangreb i forhold til det angreb, der er sat ind. Der er altså tale om at besvare et angreb på vort område, på den vestlige alliance.

Det, det hele handler om, er at opretholde en tilstrækkelig afskrækkelse. Det er det, NATO primært sigter på, og alt andet, der måtte komme frem, er en mistænkeliggørelse, som savner ethvert grundlag.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Det skal bare være for at konstatere over for forsvarsministeren, at jeg ikke er den eneste, der er uenig med forsvarsministeren i dette spørgsmål. Adskillige militære eksperter, også i NATO, er uenige i forsvarsministerens vurdering af NATOs strategi.

Jeg kan ikke nære mig for at spørge, om ministeren aldrig i sine studier af counterforcestrategien er stødt på det begreb, som i øje-

blikket diskuteres meget seriøst i USA, og som man arbejder med dér, nemlig at opnå det, som man i det amerikanske militærstrategiske sprog kalder first strike capability, altså en oprustning, der tager sigte på at få evnen til at slå først i et overraskelsesangreb og slippe godt fra det. Hvis ministeren virkelig ikke er bekendt med den diskussion, hvis ministeren ikke er bekendt med de udtalelser, som er fremkommet i tidligere præsident Carters tid igennem direktiv 59, igennem udtalelser fra USAs nuværende forsvarsminister, Caspar Weinberger, så skal vi da gerne være behjælpelig med at fremsende de ting til ministeren.

Men inden ministeren beder om hjælp af den karakter, synes jeg, han skal erindre, at vi for nylig bad om, at materiale, som beskrev disse ting, blev sendt til folketingets forsvarsudvalg. Det drejer sig bl.a. om en række artikler fra New York Times, hvilket jeg tror ministeren udmærket er klar over, når det kommer til stykket.

(Kort bemærkning).

Knud Damgaard (S):

Jeg synes, det er en meget interessant debat om, hvad der er defensivt, og hvad der er offensivt, men jeg synes nok, at det kniber lidt med logikken, når hr. Pelle Voigt siger, at disse varslingsstationer er militære bombemål for Sovjetrusland og derfor ville blive ødelagt. Det centrale i den sag er jo, at disse varslingsstationer er der for at kunne konstatere, om et uvarslet angreb finder sted, og derfor er i stand til at udføre det, hr. Pelle Voigt kalder en offensiv indsats, ved at give de amerikanske styrker besked om, at nu er dette overraskelsesangreb sat ind. Det er da klart, at den varslingsforetagelse, før disse baser bliver ødelagt og den situation dermed er i gang, som ingen af os drømmer om, i hvert fald beder til aldrig bliver til noget.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg tror, at hr. Knud Damgaard lige så godt som jeg er klar over, at BMEWS-anlæggenes varslingsperiode for et overraskelsesangreb er langt kortere end den varslingsperiode, man opnår igennem de mere moderne og senere tilkomne satellitvarslingsystemer. Der er

[Pelle Voigt]

faktisk en forskel fra en halv time til et kvarter.

Det, jeg siger her, er, at BMEWS-anlæggene i Grønland ikke kan anvendes i et forsvar i den situation, hvor Sovjetunionen har sat et overraskelsesangreb ind. Det kan de ikke af den enkle grund, at så vil de være bombet, de vil ikke eksistere længere. De har kun én funktion, nemlig i den situation, hvor man fra vestlig side retter et overraskelsesangreb mod Sovjetunionen, og hvor BMEWS-anlæggene i en senere fase kan anvendes til det, de er gode til: meget præcist at spore de få tilbageværende sovjetiske raketter, som måtte have overlevet det første slag, med henblik på at likvidere dem. Som et defensivt våben, som noget, der skal anvendes i et andet slag, vil BMEWS ikke egne sig af den simple grund, at til den tid eksisterer de ikke længere.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Altså, jeg tror, vi bør komme lidt efter hr. Pelle Voigt. Jeg synes, hr. Pelle Voigt omgås sandheden på en ganske fantastisk selektiv måde.

Nu hører vi altså, at disse våben kan anvendes på en offensiv måde. Hvorfor oplyser hr. Pelle Voigt, der er så uhyre belæst – jeg har stort set aldrig hørt nogen her i denne sal, der er så belæst – ikke, at man fra andre synsvinkler betragter disse installationer som noget af det mest krigsforebyggende, idet de dag ud og dag ind i denne tid bruges til at konstatere, at Sovjetunionen ikke sender raketter af sted, og at alle de fredsforhandlinger, vi har haft, og de nedrustningsdrøftelser, vi har nu, handler om disse ting? Hvordan kan hr. Pelle Voigt – jeg kan forstå folk, der ikke læser bøger og ikke overdynger os med ligegyldige citater, ligegyldige, fordi de ikke kan huske så mange ting og sidder og skriver dem op – tillade sig ikke at nævne den anden side af det?

Arentoft (FP):

Lige siden denne forespørgsel blev fremmet og jeg blev udpeget som ordfører, har jeg selvfølgelig spekuleret på min ordførertale, og hver gang har jeg tænkt på de gange, jeg har været i Thule. Jeg har nemlig i min

søofficerstid været så heldig at være i Thule 5 gange, og jeg er lige ved at tro, at jeg er det folketingsmedlem, der har været der flest gange, måske bortset fra hr. Søgaard, der måske i sin forsvarsministertid har været der flere gange.

Rent tjenstligt har jeg været der 5 gange.

Første gang var i 1949, da der overhovedet ikke var drømt om Thulebasen, og hvor der lå den lille koloni, som Knud Rasmussen grundlagde i 1922, inde i bunden af fjorden, og hvor vi med møje og besvær besteg det karakteristiske Thulefjeld. Anden gang var i 1951, lige efter at konvojerne var kommet og man var begyndt at bygge de mange olietanke, og hvor vi boede i disse forede telte. Andet var der ikke.

Dette foregik, mens jeg var adjutant i Grønnedal fra 1951 til 1953.

De to næste gange vi var deroppe, i 1952 og 1953, var man allerede i gang med at bygge de såkaldte køleskabshuse. Det er huse, som er lavet af 2 lag aluminium med for imellem, og som står på stylder, og det er noget af det, der undrer de fleste, der kommer til Thule, at husene står på stylder. Det skyldes faktisk den erfaring, man havde gjort på den danske vejstation, at om vinteren, når man fyrede op, så gik der også varme nedad, og det medførte, at huset vippede på grund af permafrosten. Der er nemlig konstant frost ca. 1 fod under jordoverfladen i Thule. For at undgå det har man bygget husene på stylder, sådan at vinden kan blæse ind under dem og man altså ikke får optøning af jorden, så husene står og vipper. At der så opstod et problem med hangarerne, for dem kunne man selvfølgelig ikke sætte på stylder, er en anden sag, men det problem løste man ved at lægge store ventilationsrør under hangarerne, som man blæste kold luft igennem.

De to sidste gange vi var deroppe, altså i 1952 og 1953, var radarstationerne bygget, og det var noget exceptionelt. Radaren var relativt ny på det tidspunkt, og at man havde dem dækket af disse store kupler, var også noget nyt. I det hele taget var radar i Grønland noget nyt, og vi fik lov at se alt, både kommandostation og radarstationer og alt muligt andet.

Sidste gang jeg var deroppe, det var med en subcommittee under North Atlantic Assembly, var i 1979, altså for ikke så forfærdelig længe siden. Da var i øvrigt hr. Lasse

[Arentoft]

Budtz med, og foruden os var der 7-8 NATO-parlamentarikere. Vi fik lov at se det hele, vi så kommandostation, vi så BMEWS, og vi så detachment nr. 3, og vi fik lov at stille alle de spørgsmål, vi ville. Der var overhovedet intet, man ønskede at skjule for os.

Jeg har kendt en del af de danske forbindelsesofficerer. Jeg tror, at den, der er deroppe i øjeblikket, er den eneste, jeg ikke har kendt og talt med, det følger jeg kun til for fuldstændighedens skyld, fordi jeg gerne vil understrege et par ting af det, forsvarsministeren har sagt i sit indlæg. Jeg vil gerne have lov at gentage nogle af disse ting, fordi de efter min mening bør understreges.

Ministeren siger, at det ikke er et særanliggende mellem USA og Danmark, men et fælles ansvar over for de øvrige NATO-lande. Både hr. Pelle Voigt og hr. Steen Folke vil ligesom prøve at lægge op til, at dette er et rent amerikansk-dansk forhold. Det er det ikke. Der er en overenskomst om de fælles forsvarsområder, men det er først og fremmest et NATO-anliggende.

En anden ting, jeg gerne vil nævne, er det, ministeren siger med hensyn til forbindelsesofficerernes virksomhed. Der vil ministeren gerne fastslå, at arbejdet har været tillidsfuldt og godt, nøjagtig som man kunne forvente det mellem allierede nationer. Som ministeren siger – hvad jeg i øvrigt stillede et tillægsspørgsmål om i spørgetiden engang i januar – indgår denne forbindelsesofficer i staben, og det vil sige, at han er med til stabsmøder, han ser alle stabspapirer og går ind på fuldstændig lige fod med amerikanske officerer, derom ingen tvivl. Han bør deroppe, han tager del i det daglige liv. Det er noget helt specielt, når man lever i et isoleret samfund. Så kan man ikke skjule noget for hinanden. Det vil jeg også gerne have lov at understrege. Forbindelsesofficererne sender, som ministeren også siger, regelmæssige rapporter hjem.

Hvad mange måske heller ikke er klar over, er det, ministeren siger om, at danskere er med i arbejdet deroppe. F.eks. udføres brandtjenesten, bygningstjenesten og forsyningstjenesten i Thule af danskere. Det er en dansk brandchef, der er i Thule; det er nok de færreste klar over.

Ligeledes er der i ministerens redegørelse gjort opmærksom på, hvor vigtigt det er for transportforholdene i Grønland, at man har

disse 2 flyvepladser. Jeg synes, at man også bør nævne den tredje af de 8 amerikanske baser, der var i Grønland under krigen, nemlig Narssarssuaq, som de fleste af dem, der har rejst til Grønland, har haft lejlighed til at stifte bekendtskab med.

Og sidst, men ikke mindst, vil jeg understrege det, ministeren sagde – det kan ikke siges ofte nok, selv om det nok hverken vil trænge ind hos SF eller hos VS – nemlig at Danmark er medlem af NATO og NATO er en forsvarsalliance.

Det fører mig frem til det sidste, jeg gerne vil sige her. Hr. Steen Folke har været så venlig i går at sende mig sin ordførelse til begrundelse af denne forespørgsel, og det vil jeg gerne sige tak for. Jeg kan også se, at hr. Steen Folke har fremlagt den for offentligheden, for den er at læse i Jyllands-Posten i dag under overskriften »Grønland i atomkrigens centrum«. Så har han da fået sat fokus på det.

I den fremstilling er der et par ting, jeg godt vil drage frem. Hr. Steen Folke sagde, at en række militære anlæg spiller en væsentlig rolle i forbindelse med amerikansk atomstrategi, det burde faktisk også give anledning til en del postyr. Det har det altså ikke gjort i 30 år. Der blev nævnt eksemplet med det B-52 fly, der styrtede ned. Der var lidt postyr, men ellers har der ikke været noget som helst. Det postyr, der er opstået, er startet af hr. Steen Folke og hans partifæller.

Hr. Steen Folke siger også, at der er tale om en jordstation, der er uundværlig for amerikansk satellitspionage, samt et kommunikationsanlæg, hvis formål er at formidle angrebsordrer til amerikanske fly, og det kunne også bruges til at videregive meddelelser til vestlige fly. Ja, selvfølgelig, det kan ethvert kommunikationscenter. Det kan videregive meddelelser til andre militære etableringer. Nogle er mere komplicerede end andre, bl.a. fordi mange militære meddelelser sendes i kode og den slags ting. Det gør det mere kompliceret. Skal man have stationer, der kan række Jordan rundt, skal det være satellitter.

Alt dette med ordregivning osv., hvad er det for noget – undskyld, jeg siger det, fordrøkkent sludder at blive ved med at tale om det? Man kan give en ordre over en ganske almindelig telefon. Skal vi forbyde tele-

[Arentoft]

foner, fordi de også kan give ordre til et atomangreb? Det er jo noget sludder.

Jeg bemærkede, da jeg sad og fulgte med, da hr. Steen Folke holdt sin tale, at det, ministeren pænt kalder meddelelser, omfatter angrebsordrer til strategiske bombefly. Hr. Steen Folke indleder med: jeg mener, og det er typisk. Jeg er revnende ligeglad med, hvad hr. Steen Folke mener. Det er ikke det, det drejer sig om, det er uendelig ligegyldigt.

Alt, hvad jeg hidtil har sagt, fører mig frem til 3 spørgsmål, som virkelig ligger mig på sinde i denne debat, og det er både til hr. Steen Folke og til hr. Pelle Voigt: hvad er de herrer ude på? Er de ude på at afsløre så mange militære planer i NATO's og dermed Danmarks forsvar som overhovedet muligt? Er de ude på at svække NATO's og dermed Danmarks forsvar ved ad såkaldt parlamentarisk vej at få så meget som muligt af den vestlige verdens forsvar afsløret til gavn for den eneste potentielle angriber, der overhovedet findes? Er de ude på at gå Warszawapagten og Sovjetunionens ærinde?

Kan vi få et helt klart svar på disse spørgsmål fra hr. Steen Folke, så har debatten i dag ikke været helt forgæves.

Formanden:

Jeg er glad for, at hr. Arentoft selv undskyldte udtrykket »fordrøkkent sludder«.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Som svar på hr. Arentofts spørgsmål kan jeg sige, at jeg er ude på at fremskaffe så vidt muligt relevant information om, hvad der foregår på de dansk-amerikanske forsvarsområder, bl.a. til brug for de ærede medlemmer af dette ting.

I den forbindelse vil jeg gerne takke for de mange interessante oplysninger, hr. Arentoft kom med om forholdene på Thulebasen. Hr. Arentoft gjorde bl.a. opmærksom på, at der er en dansk brandchef i Thule, hvad nok de færreste er klar over. Jeg må indrømme, at det var jeg ikke klar over – dér fik hr. Arentoft mig. Måske kan hr. Arentoft også oplyse, hvilken nationalitet kantinebestyreren har?

Emmert Andersen (CD):

Forespørgslen fra hr. Steen Folke og hr. Pelle Voigt går ud på at få oplysninger om

de dansk-amerikanske forsvarsområder, om styringen deroppe, om konsekvenserne for det grønlandske folk og om mulighederne for overraskelsesangreb fra USA.

Disse oplysninger har vi fået, endda særdeles detaljeret, fra forsvarsministeren og uddybet af mange herinde.

Hr. Steen Folke udtalte lige før, at det også var meningen at få disse oplysninger. Nu har han fået dem, og så kan vi jo egentlig godt slutte debatten, for det, det gik ud på, var jo at få disse oplysninger, ikke andet. Men det er i virkeligheden ikke det, det går ud på. Det hele er et led i de bestræbelser, der stærkere og stærkere viser sig: at så mistillid til USA og til NATO. Det, man giver udtryk for, er, at USA og dermed NATO, når som helst de har lyst til det, vil foretage et angreb mod Sovjet. Det er det USA, der 2 gange har reddet Europa. Det er det USA, der er garant for de vestlige demokratier, og som derved bl.a. muliggør, at hr. Steen Folke og hr. Pelle Voigt kan stå på denne talerstol og sige lige nøjagtig, hvad de lyster – næsten.

Vi er mange herinde, der mener, at det er helt utænkeligt, at NATO og USA vil iværksætte et angreb. NATO er en forsvarsalliance. Det tror et flertal i dette ting på, det tror hr. Steen Folke ikke på, men det er der jo ikke noget at gøre ved. Diskussionen om det er i virkeligheden meningsløs.

Det er også et led i forsøget på at skabe splid mellem grønlandske og danske myndigheder. En del af angrebene på Grønlandsministeren har åbenbart samme hensigt, nemlig at fremstille de danske myndigheder som rene imperialister.

Meningen er at lade et tomrum opstå i det stadig vigtigere arktiske område. Her vil Sovjet puste til ilden. Det kan man bl.a. se af et sovjetisk indlæg om sagen i sidste nummer af Grønlandsposten, og med formandens tilladelse vil jeg gerne citere derfra. Det er skrevet af en redaktør Alexander Poljukhov og har overskriften »Grønland – Pentagons Perle«:

»I bogen »Grønland – Middelhavets Perle« afsløres meget veldokumenteret påstandene om, at baserne har til formål at beskytte Grønland, Danmark og USA mod sovjetisk overfald.«

Der står senere hen:

[Emmert Andersen]

»Nu er sandheden blotlagt, og der tegner sig et afskyvækkende billede af misbruget af grønlandsk område.«

At det også er lykkedes at skabe splittelse imellem Danmark og Grønland, kan man se af underoverskriften, hvor der står:

»Sovjetborgerne har med tilfredshed noteret Jonathan Motzfeldts udtalelse om, at »Grønland skal være et fredscentrum i det arktiske område«. Men da det ikke er det grønlandske landsstyre, der styrer udenrigs- og forsvarspolitikken, falder ansvaret for opbygningen af USAs angrebsstyrke i Grønland på den danske regering.«

Der er en bemærkelsesværdig overensstemmelse mellem hr. Steen Folkes og hr. Pelle Voigts og Sovjets ytringer; man skulle næsten tro, at de havde hjulpet hinanden, jeg ved ikke, hvem der har hjulpet hvem, eller om det bare er en tilfældighed, at man siger næsten nøjagtig de samme ting.

Hele hensigten er afsløret, og alle ansvarlige partier i tinget, der er enige om Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik, skulle tage afstand fra det, således at vi forhindrer bestræbelserne på at så mistillid og splid.

Niels Helveg Petersen (RV):

I modsætning til, hvad flere talere fra især regeringspartierne har anført, finder jeg ikke, at debatten i dag er overflødig, endsi- på nogen måde skadelig. Jeg hilser velkommen denne lejlighed til at få en diskussion af de ting, som er fremdraget, og som vedrører forholdet mellem Danmark, USA, Grønland og forsvarsområderne i Grønland.

En del af baggrunden for diskussionen er den flere gange omtalte bog »Grønland – Middelhavets Perle«. Jeg synes, at bogen kaster et interessant lys over betydningen og omfanget af amerikanske installationer i Grønland. For mig indeholdt bogen i hvert fald adskilligt nyt. Det gjorde den ikke for hr. Arentoft og måske heller ikke for andre, men jeg er da i hvert fald taknemlig for at blive delagtiggjort i en viden, som åbenbart er almindelig. Jeg vil også godt takke forsvarsministeren for redegørelsen, som jeg syntes var udmærket.

Når spørgsmålet om forsvarsområderne i Grønland ikke hidtil har pådraget sig så stor opmærksomhed – det har været et temmelig ubelyst område – så har det sin baggrund i

flere forskellige forhold. Man kan pege på, at 1951-aftalen er rummelig og klar, ikke efterlader fortolkningstvivel om de væsentlige spørgsmål, om f.eks. suveræniteten og om dansk adgang til baserne. Man kan pege på – det er nok endnu væsentligere – at samarbejdet mellem danske, grønlandske og amerikanske myndigheder er forløbet godt. Man kan også pege på, heldigvis, at forholdet mellem den grønlandske befolkning og baserne har udviklet sig ordentligt. Og endelig og især – det er måske det vigtigste – må man notere, at ganske specielt Søndre Strømfjord-forsvarsområdet spiller en ganske overordentlig stor rolle for det grønlandske samfund, for flybetjeningen af Grønland og dermed for Grønlands forbindelse med omverdenen. Det er forhold, som jeg synes forsvarsministeren belyser udmærket, men som hverken hr. Pelle Voigt eller hr. Steen Folke kom ind på.

Paul Claesson påviser i sin bog, at Grønlandsaftalen mellem Danmark og USA fra 1951 er en vigtig forudsætning for beslutningen om, at vi ikke i Danmark skulle have fremmede tropper eller baser, og måske også for beslutningen om, at vi ikke skulle have atomvåben på dansk jord. Med hensyn til denne betragtning vil jeg dog godt røre alarmklokken. Jeg ser meget nødig, at dette synspunkt overskygger, hvad jeg anser for at være det centrale, nemlig at rent danske overvejelser om vores placering i det europæiske område måtte føre til nøjagtig det samme resultat: at det var uønsket, at vi i Danmark skulle have fremmede tropper og baser og a-våben opmagasineret. Ganske uanset om vi havde en Grønlandsaftale eller ej, ville det i hvert fald være mit partis synspunkt, at vi ikke skulle acceptere en sådan linje eller en ændring af linjen.

Det spørgsmål, som stilles i debatten, er: har installationerne i Grønland skiftet karakter? Så vidt jeg kan forstå, er der enighed om, at det har de ikke i teknisk henseende. De er blevet moderniseret løbende, men de har ikke i sig selv skiftet karakter. Så langt er der vist enighed.

Næste spørgsmål er: har de fået en anden funktion? Nej, siger forsvarsministeren, det har de ikke. De er delvis forældede, delvis overhalede af satellitudviklingen, men, siger forsvarsministeren, så længe den strategiske varsling ikke kan tilvejebringes sikkert ved

[Niels Helveg Petersen]

det system, vil disse anlæg formentlig blive holdt operative som et vigtigt led i NATOs forsvar. Det er forsvarsministerens synspunkt, men, siger hr. Steen Folke og hr. Pelle Voigt, installationerne har nu fået en anden funktion. Anlæggene er nu led i en ny militær doktrin, counterforcedoktrinen, eller hvad man nu skal kalde den – der har været brugt flere udtryk – som altså skulle indeholde en forestilling om, at man med et first strike kan sætte modpartens atomslagstyrke ud af spillet, og, går argumentet videre, de grønlandske anlæg kunne i anden omgang få ny betydning.

For min del må jeg sige, at jeg ser ingen som helst grund til at antage, at de installationer, der findes i Grønland, ikke indgår i de herskende strategiske doktriner. Selvfølgelig gør de det. Alt andet ville være absurd. Og med skiftende doktriner vil selvfølgelig den rolle, man tillægger grønlandske anlæg, være skiftende.

Jeg synes imidlertid, at en stor vanskelighed opstår, hvis man så skarpt, som jeg synes at hr. Steen Folke og hr. Pelle Voigt gjorde det, giver sig til at sondre mellem offensive og defensive doktriner. Jeg tror ikke, at man kommer langt med den sontring. F.eks. er jeg sikker på, at både hr. Pelle Voigt og hr. Steen Folke vil medgive, at en sådan sontring på det europæiske område er helt meningsløs og umulig at gennemføre. Jeg for min del kan ikke se nogen forskel mellem mellemdistanceraketter, som er counterforce, altså er indstillet på at skulle slå andre raket-systemer ud, og mellemdistanceraketter, som er indstillet på massiv ødelæggelse. Resultatet på det europæiske område ville i begge tilfælde være nøjagtig det samme. Jeg synes ikke, at denne sontring er nem at gennemføre.

Lad mig i øvrigt sige om counterforcedoktrinen eller first strike-doktrinen, at jeg finder den absurd. Jeg finder den også skadelig, for hvis den lægges til grund, accelererer den oprustningen yderligere. Den vil især sætte gang i satellitudviklingen, altså slagsmålet om herredømmet i det ydre rum, med udvikling af satellitter, antisatellitter og derefter selvfølgelig i logisk konsekvens antiantisatellitter.

Jeg vil i øvrigt sige, at med det teknologiske stade i dag forekommer en counterforce-doktrin mig også at være urealistisk. Jeg kan

ikke se, at det vil være muligt at gennemføre counterforce uden samtidig at komme til at gennemføre massiv ødelæggelse af modparten, hvorved sontringen mellem det offensive og det defensive opløser sig ganske meget.

Jeg synes, at det vigtige i denne debat og dér, hvor jeg på mit partis vegne gerne vil hen i denne diskussion, er at slå fast, at det er betydningsfuldt, at vi i Danmark ved, hvad der foregår, og at de grønlandske myndigheder ved, hvad der foregår. Jeg vil meget stærkt advare imod en lukket og defensiv, ja, undskyld udtrykket, en pindsvineholdning over for, hvad der foregår. Jeg synes, det er af værdi, at det diskuteres, hvad der foregår i Grønland, at det belyses, og at man fjerner mystik i så vid udstrækning, som det overhovedet er muligt. Vi deltager gerne i de fora, der nu kan være tale om her i folketinget, i et forsøg på at få en bedre belysning af disse problemer.

Preben Lange (Grønl.):

Grønland er sammen med Danmark medlem af den vestlige forsvarsalliance, NATO, men når det gælder udenrigspolitik og forsvarspolitik, så er det den danske regering, der har ansvaret. Vi har ifølge hjemmestyrereloven ingen mulighed for at blande os i det, og spørgsmålet er vel også, om vi har de fornødne ressourcer til det.

For mig personlig er det ikke uden skepsis, jeg har erfaret, at Thulebasen med dens tekniske installationer kan blive et angrebsmål, hvis der opstår en ny konflikt, der kan udmønte sig i en totalrig mellem Øst og Vest.

Jeg er klar over, at vi i Grønland ikke har nogen mulighed for at kræve disse anlæg fjernet, men vil ikke undlade at udtrykke min betænkelighed ved deres tilstedeværelse, som vil være med til at bevirke, at en kommende krig vil blive udkæmpet i vort land med måske mine landsmænd som ofre, mens de egentlige fjender befinder sig helt andre steder hver for sig.

Derfor vil det være påkrævet, at der endnu en gang foretages mere tilbundsående undersøgelser af, om amerikanerne overholder de aftaler, der er underskrevet af parterne, for at undgå, at den fastboende befolkning udsættes for farer og lignende i en eventuel konfliktsituation.

[Preben Lange]

I øvrigt vil jeg gerne bekræfte, at landsstyret har henvendt sig til regeringen for at få en redegørelse. Denne redegørelse vil blive brugt som grundlag for en debat i det nye landsting, som træder sammen efter valget den 12. april 1983.

Margrete Auken (SF):

I sommeren 1980 kom jeg gennem et par spørgsmål til miljøministeren i nærheden af en sær sag. Den handlede om Danmarks første atomkraftværk. Sådan et har vi nemlig haft i landet, selv om vi slet ikke har atomkraft i Danmark. Men det her var jo altså også Grønland – bare Grønland, kunne man fristes til at sige – så var det mindre betydningsfuldt, og det var tydeligvis en sag, man tog meget let på i Danmark.

Fra den 2. oktober 1960 til den 9. juli 1963 var atomreaktoren PM 2 A i drift i Camp Century. Den var et helt igennem amerikansk projekt og indgik i et forsøg med en mindre by, der var nedgravet i indlandsisen. Reaktoren skulle forsyne dette område med strøm. Den eneste danske kontrolmyndighed, der blev inddraget, var atomenergikommissionen. Ingen miljømyndigheder blev spurgt. Gennem svar fra miljøministeren havde jeg fået oplyst, at hverken DGU, altså Danmarks geologiske undersøgelse, eller GGU, Grønlands geologiske undersøgelse, var blevet spurgt om det forsvarlige i at putte atomkraftværker ned i indlandsisen. Men det var jo altså også »bare« Grønland, og så var det jo vennerne fra USA, der gjorde det, som forsvarsministeren sagde i sit svar til hr. Steen Folke før. Samarbejdet med de amerikanske myndigheder har været tillidsfuldt og godt, nøjagtig som man kunne forvente det mellem allierede nationer. Danmark sagde bare ja og amen og var tillidsfuld.

Den 9. juli 1963 blev reaktoren stoppet. Den blev fjernet i 1964. Den officielle begrundelse var – her kan man næsten ikke bare sig for at grine – at indlandsisen bevæger sig. Man kunne jo synes, at hvis de havde spurgt GGU eller andre geologiske sagkyndige, så kunne de have fået det at vide, og så kunne de have sparet sig dels pengene og ulejligheden, dels forureningen af det grønlandske miljø.

Ifølge danske myndigheder er alt, som kunne give anledning til betænkeligheder,

væk derfra. Det har amerikanerne nemlig selv sagt. Den 27. juli 1964 var der oven i købet en repræsentant for atomenergikommissionen oppe og se efter – én dag, det kalder jeg tillid.

Når vi andre er knap så tillidsfulde, skyldes det, at en tilsvarende reaktor, PM 3 A, kom i drift i Antarktis i 1962 og var der til 1973. Antarktis har international status og kan derfor ikke drukne i tillid eller hemmelighedskræmmeri, alt efter hvad man nu kalder det. Vi ved, at man havde masser af vrøvl med den reaktor i Antarktis, og at den blev lukket på grund af en alvorlig – hvad var det, man kaldte det på Tremileøen? – »driftsforstyrrelse«. Det var en ulykke, der mindede om den. Også her erklærede USA, at de havde fået ryddet fuldstændig op, men der kunne dog komme andre knap så tillidsfulde instanser og kontrollere, og de fandt 8.000 t radioaktivt forurenede jord. USA blev nødt til at fjerne betragtelige mængder af det.

Hvad ligger der egentlig i Grønland? Vi har aldrig fået ordentlig besked, og de målinger, som danskerne kunne nå på den ene dag, er helt utilstrækkelige, hvis det skal give noget billede af, at man bl.a. har kunnet udlede radioaktivt forurenede vand i store mængder.

Det er en fornemmelse af tillid udelukkende på Grønlands bekostning, vi her står over for. Det er selvoptaget dansk og amerikansk holdning, hvor centeret, de rigtige lande, er os i Danmark, dem i USA, og så kan de andre, grønlænderne, klare sig, som de bedst kan. De er jo bare et udkantområde, der kan bruges til hvad som helst.

Jeg synes, at man skylder et svar og en opklaring af denne sag nu. Den er altså omtalt i denne forkastelige bog, men der ligger også besvarelser tidligere, og jeg er ked af, at miljøministeren ikke er til stede, for han måtte være klar over, at det var en af de vinkler, vi havde brug for at få taget op i denne sag. Vi kan ikke være bekendt over for Grønland at lade, som om det bare er et udkantområde.

Ministeren for Grønland (Tom Høyem):

Forsvarsministeren svarer på vegne af de 4 forespurgte ministre, men jeg har alligevel nogle få bemærkninger at gøre.

[Ministeren for Grønland]

Den første har udgangspunkt i hr. Arne Christiansens bemærkninger om, at der ingen aktualitet i forespørgslen bortset fra den valgkamp, der i øjeblikket foregår i Grønland. Jeg kan oplyse, at denne diskussion allerede indgår i valgdebatten forud for den 12. april, og det er muligt, at det har været en hensigt.

Til hr. Ole Bernt Henriksen, der karakteriserede forespørgslen som en agitatorisk insinuation, vil jeg godt sige, at hr. Steen Folke allerede i hjemmestyrekommissionen anvendte ordet imperialismen, og det har hr. Steen Folke anvendt siden, så sent som sidste onsdag her i tinget. Dermed er hr. Steen Folke på linje med fru Margrete Aukens sidste insinuationer om, at vi tænker, at dette er »bare« Grønland.

Hr. Knud Damgaard understregede den store videnskabelige interesse i Grønland. Vor videnskabelige forbindelsesofficer følger arbejdet meget nøje, har indsigt i det, har mulighed for at påvirke det. Det har stor meteorologisk betydning, og vi har meget stor gavn af den redningstjeneste, der har udgangspunkt i de amerikanske baser. Også for infrastrukturen, trafikalt, spiller det en stor rolle. Sidste år var der i Søndre Strømfjord 47.000 transitrejsende.

Når jeg har taget ordet, skyldes det også, at hr. Steen Folke én gang til prøvede at skabe myten om, at vi ikke holder hjemmestyret orienteret. Mon ikke hr. Steen Folke selv gav forklaringen på hele denne debat i sit allerførste indlæg, hvor han sagde, at der havde været forbløffende stille om disse baser? Det er åbenbart meningen, at denne stilhed i alt fald ikke skal fortsætte med hr. Steen Folkes gode vilje.

Det er en myte at sige, at vi ikke informerer hjemmestyret. Det er også en lille bemærkning til hr. Preben Lange. Uanset at udenrigspolitiske og forsvarspolitiske spørgsmål ifølge sagens natur, som også hr. Preben Lange understregede, henhører under rigsmyndighedernes kompetenceområde, har hjemmestyret kendskab til forholdene i forsvarsområderne. Hjemmestyret bliver informeret herom i samme omfang som ministeriet for Grønland. Landsstyreformand Jonathan Motzfeldt har ved flere lejligheder besøgt Thulebasen, senest i juni 1980 sammen med forsvarsministeren og Grønlandsministeren. Under sit besøg i USA fra den 10. til

den 22. januar 1981 aflagde landsstyreformanden tillige besøg i det amerikanske forsvarskommandocenter i Colorado Springs, hvorfra funktionerne i forsvarsområderne i Grønland ledes.

Det er mit indtryk, at landsstyreformanden har kunnet få svar på de spørgsmål, han har stillet. Vi har ikke i ministeriet for Grønland erfaret det modsatte, og landsstyreformanden har ved flere lejligheder, senest ved et møde i ministeriet den 3. februar, tilkendegivet, at der ikke består divergenser på det forsvarspolitiske område mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne. Vi vil naturligvis grundigt og løbende fortsat orientere det grønlandske hjemmestyre.

Jeg har altså udelukkende taget ordet for at bede om, at den myte, at vi ikke orienterer, ikke får lov til at fæstne sig.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg skal ikke knytte nærmere kommentarer til alle de indlæg, der har været, men jeg synes, der kan være grund til at slå fast, at den danske regering ikke ønsker Grønland inddraget i en offensiv strategi. Det har jeg sagt før, og jeg vil gerne gentage det, for jeg synes, det hænger sammen med mange af de betragtninger, der er kommet her fra talerstolen.

Fleere af talerne har sagt, at Grønland er et bombemål med de anlæg deroppe, atombombemål osv. Jeg må først og fremmest sige, at jeg ikke ved, hvilke militære mål på vor side der på forhånd er udset som bombemål, men jeg har vanskeligt ved at forestille mig, at a-våben skulle blive anvendt mod Grønland. Det er ikke alene, fordi installationerne er sårbare over for ganske almindelige konventionelle våben, men også, fordi jeg mener, at hvis man overhovedet forestiller sig, at den situation opstod, skulle den anskues ud fra en helhed, ud fra den formodning, at der måtte være tale om et stort anlagt angreb mod Vesteuropa.

Jeg vil ikke gå nærmere ind på den diskussion, der har været, de indlæg, der har været, om den påståede såkaldte counterforce. Det mener jeg at jeg svarede på, da hr. Pelle Voigt rejste spørgsmålet. Jeg vil dog sige til hr. Steen Folke, der spurgte om Scope 3, at det er en af relæstationerne deroppe, og jeg kan bekræfte, at man forbereder nogle

[Forsvarsministeren]

forbedringer. Der er som i mange andre tilfælde deroppe tale om tekniske forbedringer, altså ikke om nogen ændring af de funktioner, det har.

Der blev spurgt, om der er nogen grænser for, hvad amerikanerne kan anvende baserne til. Der skal jeg henvise til selve aftalen fra 1951. Den fastsætter helt klart, at der kan være militære anlæg deroppe, og som sagt følger vi med i, hvad der sker. Vi har forbindelsesofficerer, og vi har tæt kontakt, så vi har overhovedet ingen grund til at føle, at vi ikke bliver informeret ordentligt. Det skal også være et svar til hr. Niels Helveg Petersen, som understregede – det er jeg ganske enig i – at det afgørende ikke er anlæggenes indretning, men hvad de bruges til. Det er helt rigtigt. Det er betydningsfuldt, at vi ved, hvad der foregår, sagde hr. Niels Helveg Petersen. Det er jeg enig i, og det ved vi; det har vi faktisk vidst hele tiden.

Steen Folke (VS):

Jeg skal først sige til forskellige borgerlige ordførere, der har prøvet at kaste et odiøst skær over bogen »Grønland – Middelhavets Perle«, at en mand som Erling Bjøl, der vel ikke betragtes som en af mine nærmeste venner, og som mange, ikke mindst borgerlige, betragter som kyndig i disse sikkerhedsspørgsmål – jeg kan se, at hr. Ole Bernt Henriksen nikker begejstret – i Politiken har karakteriseret denne bog som seriøs. Det betyder ikke, at han nødvendigvis er enig i hvert ord, der står i den, og det vil jeg på ingen måde påstå at han er, men han har faktisk kaldt bogen seriøs. Tænk, hvis hr. Ole Bernt Henriksen og hr. Arne Christiansen var kommet længere end til bogens omslag! Så kunne det være, at vi havde kunnet få en mere kvalificeret debat.

Jeg skal ellers ikke gå meget ind i svar til de borgerlige ordførere. Jeg har taget ordet et par gange og har kommenteret forskellige indlæg fra den side.

Derimod vil jeg nok sige et par ord om hr. Knud Damgaards indlæg, for jeg synes nok, at hr. Knud Damgaard bevægede sig som katten om den varme grød.

Ud over generel snak om atomvåben og socialdemokratiets glimrende kontinuerlige synspunkter i de spørgsmål omtalte hr. Knud Damgaard udelukkende de varslingsanlæg i

Grønland, hvis eksistens har været kendt i masser af år. Han kom ikke ind på f.eks. kommunikationsanlæggene Giant Talk og Green Pine, som jeg har været inde på, og som forsvarsministeren har bekræftet eksistensen af.

Hvad synes socialdemokratiet om, at der i Grønland befinder sig kommunikationsanlæg, hvis funktion er at videreformidle angrebsordrer til amerikanske strategiske fly fra SAC, Strategic Air Command? Synes socialdemokratiet, at det er i orden? O.k., så lad os få det at vide. Synes socialdemokratiet, at det er et problem? Det synes jeg. Jeg synes, at det er et stort problem. Jeg synes ikke, at det harmonerer godt med erklæret dansk atomvåbenpolitik. Alle ved, at disse strategiske bombefly er atomvåbenbevæbnede, det er en del af deres strategiske karakter, og derfor, at der findes anlæg, hvis formål direkte er at videreformidle angrebsordrer til disse fly. Jeg synes, det er uhyre belastende, at det er tilfældet. Det har ikke været fremme, før denne bog kom, det er noget ganske nyt, og jeg vil bede hr. Knud Damgaard om at kommentere dette emne, som han gik helt uden om.

Hr. Knud Damgaard var i øvrigt udmærket tilfreds med forsvarskommandoens publikation om Grønland og Polarområdet, men det er jo netop karakteristisk, at denne publikation ikke nævner f.eks. disse anlæg, ikke med ét ord nævner satellitspringsstationen OL-5, eller hvad man nu kalder den. Ikke ét ord om disse ting. Hvorfor indeholder den bog ikke noget om disse anlæg, hr. forsvarsminister? Hvorfor stod der ikke noget om det i Seidenfadenrapporten i sin tid? OL-5 er i hvert fald ældre end den rapport, som i øvrigt omtaler andre af anlæggene.

Må jeg spørge forsvarsministeren – eller måske udenrigsministeren, der nu er kommet til stede: har der været en henvendelse fra de amerikanske myndigheder, inden man anlagde satellitspringsstationen, som dengang hed OL-5, og inden man anlagde disse Giant Talk- og Green Pine-anlæg? Hvornår er disse anlæg fra? Det fik vi ikke oplyst. Var der inden da en henvendelse til det danske udenrigsministerium om oprettelsen af disse anlæg? De har hidtil ikke været omtalt noget sted; nu bliver de draget frem og ind i debatten her. Det ville være rart at vide noget om den konsultation, der formentlig er gået forud for disse anlægs oprettelse. Hvis ikke mi-

[Steen Folke]

nistrene kan svare på stående fod, så er det selvfølgelig noget af det, vi kan prøve at afklare senere.

Forsvarsministeren svarede i sit indlæg kun på et par af de spørgsmål, jeg stillede, og sprang over en række af dem, de mere ubekvemme. Således fik jeg ingen forklaring fra forsvarsministeren på, hvorfor ministeren har svaret så undvigende og ikke har villet svare på en række ting hen ad vejen. Hvad er baggrunden for det? Hvorfor har jeg ikke kunnet få at vide, om Giant Talk eksisterer i Grønland, den 19. januar, når jeg godt kan få det at vide den 10. februar? Hvorfor kunne jeg oprindeligt ikke få at vide, at den danske forbindelsesofficer har adgang til OL-5, den 19. januar, når jeg godt kunne få det på et senere tidspunkt? Hvorfor disse undvigende svar? Hvad er det, der ligger bag? Det har jeg bedt om at få svar på her i dag, men ministeren svarede også uden om.

Ministeren svarede heller ikke på, om folketinget nogen sinde er blevet informeret om eksistensen af OL-5-anlægget og Giant Talk og Green Pine-anlæggene. Er folketinget eller udenrigspolitik nævn eller forsvarsudvalget nogen sinde blevet orienteret om eksistensen af disse anlæg? Det ville jeg også gerne have et svar på. Jeg kræver ikke detaljerede tekniske beskrivelser med alle detaljer og sådan noget, det er ikke de militære hemmeligheder, jeg er ude efter. Jeg mener bare, man må have indsigt i, hvad der foregår, hvad anlæggene generelt sagt, groft sagt, er beregnet til. Et af anlæggene er altså beregnet til at videresende angrebsordrer til amerikanske bombefly. Det synes jeg er uhyre belastende, og det burde ikke være tilfældet i lyset af den officielle, den erklærede danske atomvåbenpolitik.

Må jeg sige til hr. Niels Helveg Petersen – hvis indlæg jeg i øvrigt takker for, fordi det på mange måder var et positivt og interesseret indlæg – at han må have været uopmærksom et par gange under mit hovedindlæg i dag. Hr. Niels Helveg Petersen sagde, at vi slet ikke var kommet ind på dette med, at lufthavnene kunne have stor værdi for den civile lufttrafik. Det sagde jeg skam udtrykkeligt; der var vist endda et par sætninger, der drejede sig om det. Det var ikke noget, jeg forbigik, det er ikke noget, jeg vil benægte, men jeg synes unægtelig, at det er, om jeg så må sige, et mindre moment i sagen, der

drejer sig om Grønlands sikkerhed og om, at disse lufthavne, som i øvrigt kan være udmærkede i kraft af, at de er militære knudepunkter, bliver bombemål.

Hr. Preben Lange var inde på, at man som grønlænder naturligt nok må være i hvert fald lidt forurologet over de oplysninger, der kommer frem, på baggrund af, hvad man hidtil har troet, hvad man hidtil har fået at vide om disse anlæg i Grønland. Jeg forstår godt den forurologelse. Man kan godt glæde sig over, at man kan flyve med SAS under normale forhold, men der rejser sig altså unægtelig nogle videre problemer.

Hr. Niels Helveg Petersen påstod også, at jeg havde foretaget en skarp sondring imellem offensiv og defensiv i forbindelse med diskussionen af disse anlæg. Det er helt hen i vejret, jeg gjorde præcis det modsatte. Jeg er tværtimod gået i rette med andre, der har prøvet at sige, at disse anlæg alene er defensive, og har påpeget, at det kan man ikke uden videre acceptere, det kan man ikke uden videre sige, og at dette med, hvad der er offensivt og defensivt, i høj grad afhænger af omstændighederne og formål osv., og jeg har tilsluttet mig forsvarsministerens synspunkt på dette punkt. Så det fik hr. Niels Helveg Petersen ikke helt fat i.

Problemet ved disse anlæg er, at de i hvert fald kan fungere som en trussel, at de kan bruges til offensive formål, at de kan bruges i forbindelse med angreb. Det er klart, at det øger risikoen for Grønland at have disse anlæg på grønlandsk jord. Det er det afgørende. I den forbindelse spiller selvfølgelig, hvad hr. Niels Helveg Petersen var enig i, diskussionen om nye strategiske doktriner, f.eks. counterforcedoktrinen, en væsentlig rolle, fordi denne doktrin – med mange gode citater, også af amerikanere, som hr. Pelle Voigt kom med – i hvert fald ikke kan siges fri for at have tilknytning til strategier, som må kaldes offensive. Jeg vil ikke sige, at det ikke står til diskussion, og jeg vil gerne ved anden lejlighed gå ind i en større diskussion med forsvarsministeren om counterforcedoktrinen, men som hr. Pelle Voigt sagde: det er altså ikke kun os, der hævder, at denne doktrin er offensiv.

Det er klart, at counterforce accentuerer, skærper problemerne ved at have disse baser i Grønland, for den doktrin har netop en sådan karakter, at den i hvert fald med en

[Steen Folke]

vis grund af russerne kan opfattes som offensiv. Omvendt ville amerikanerne opfatte det som offensivt, hvis det var russerne, der havde en doktrin, der gik ud på så vidt muligt at udslutte de amerikanske atomvåben. Det bliver opfattet som offensivt af Sovjetunionen, og USA ville nøjagtig tilsvarende opfatte det som offensivt, hvis det var det modsatte, der var tilfældet. Det er en af grundene til, at en sådan strategi i hvert fald virker destabiliserende. Jeg siger ikke, at amerikanerne bare pønser på atomkrig, og at de bare er ude på at udslutte Sovjetunionen, at det er det, det hele går ud på. Det siger jeg overhovedet ikke. Jeg siger bare, at disse strategier altså af modparten dårligt kan opfattes som andet end offensive. Det virker destabiliserende. Det giver usikkerhed, og det er et vigtigt element i den atomoprustning, der foregår.

Derfor, fordi baserne indgår i en sådan sammenhæng, er det dødsensfarligt at have disse baser i Grønland med de funktioner, som efterhånden er ved at blive afdækket.

Knud Damgaard (S):

Det er ikke, fordi jeg har lyst til at deltage i nogen anden runde, men jeg synes, det direkte spørgsmål til socialdemokratiet om kombinationen af varslingsinstallationer og kommunikationsinstallationer kræver et svar.

Jeg synes, at hr. Steen Folke bevæger sig ud på overdrevet, når hr. Steen Folke siger, at den bog, vi taler om, klart udtrykker, at der i forbindelse med installationer i Grønland er tale om, at der er lagt op til en førsteslagspolitik eller et overraskelsesangreb. Det siger bogen faktisk ikke. Man siger: måske er der lagt op til det. Vi, der følger med i, hvad der sker i amerikansk udenrigspolitik og sikkerhedspolitik, ved da godt, at Reagan-administrationen har bebudet, at man ønsker at kunne nå frem til en sådan mulighed gennem kolossale investeringer. Men selv med kolossale investeringer – som der er meget stærk tvivl om hvorvidt man overhovedet kommer igennem med i den amerikanske kongres – ligger det en årrække forude at nå dertil, og jeg er overbevist om, at de europæiske NATO-nationer ikke umiddelbart vil følge en sådan politisk udvikling op.

Når det drejer sig om kombinationen i Grønland, som der blev spurgt om, vil jeg sige, at NATO er for socialdemokratiet ønsket om at skabe størst mulig sikkerhed, det er ønsket om at skabe de bedst mulige krigsforebyggende, politiske indslag. I det strategiske begreb, NATO opererer ud fra, nemlig flexible response, ligger der en forventning om, at det er nødvendigt at have disse varslingsystemer for at se, om et eventuelt angreb på Europa skulle blive fulgt op af strategisk anvendelse af missiler. Derfor er varslingsystemet nødvendigt, og derfor er det naturligvis også nødvendigt med et kommunikationssystem, der kan give svaret, hvis noget sådant skulle ske. Ellers er det hele ingenting værd.

Jeg forstår godt, at man også i Grønland frygter, at der kan ske noget med hensyn til en storkrig. Det må hele verden frygte. Jeg tror ikke, at Grønland vil kunne undgå, hvis en storkrig kommer – uanset faciliteter i Grønland – at blive påvirket af den rædsel og det omfang, en atomkrig i vore dage ville få.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg har ikke hævdet, at det i bogen, vi diskuterer på grundlag af, er bevist, at der er tale om en sådan offensiv strategi. Jeg siger, det er sandsynliggjort. Det er sandsynliggjort, der er argumenteret for det, det er ikke hævet over diskussion.

Det, der derimod er hævet over diskussion, er, at der i Grønland findes disse kommunikationssystemer, hvis formål er at formidle angrebsordrer til amerikanske strategiske bombefly, og det var det, jeg spurgte hr. Knud Damgaard om. Jeg må forstå svaret på den måde, at det synes socialdemokratiet er i orden. Er det rigtigt forstået, hr. Knud Damgaard, at socialdemokratiet synes, det er i orden, at der på baser i Grønland findes installationer, hvis formål er at formidle angrebsordrer til amerikanske strategiske bombefly?

Jeg er da godt klar over, at disse bombefly er forbundet med nogle kommunikationssystemer. Det, der er nyt, er, at disse kommunikationssystemer bl.a. ligger på grønlandsk, dvs. dansk territorium. At det fandtes i USA og alle mulige andre steder, var der ingen der var i tvivl om, men det er nyt, at det findes i Grønland og dermed på dansk territorium.

[Steen Folke]

Synes socialdemokratiet, at det er helt i sin orden i betragtning af den danske atomvåbenpolitik? Så må vi sige, at politikken må omformes sådan: Danmark ønsker ikke, at der på dansk territorium er atomvåben; vi har derimod ikke noget imod, at der findes de anlæg, som udløser disse atomvåben. Det er en ny formulering af den danske atomvåbendoktrin.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Hr. Steen Folke spurgte, hvorfor man ikke i folketinget eller i udvalg osv. havde fået noget at vide om dette, hvorfor der ikke var givet besked om det osv. Jeg må sige til hr. Steen Folke, at det hænger simpelt hen sammen med, at de anlæg, der etableres deroppe – de tekniske moderniseringer, om man så må sige, der finder sted – sker inden for rammerne af den aftale, som hjemler adgang til at oprette de militære anlæg, så der er sådan set ikke nogen ændringer i situationen. Der er bare tale om en fornyelse af anlæg osv.

Hr. Steen Folke bruger meget ordene »kan bruges til« og »kan anvendes til« osv. Jeg synes, at det, man skal holde fast ved, og det, der er det helt afgørende i denne situation, er, at ingen med rette overhovedet kan mistænke den vestlige alliance, NATO, eller USA for at planlægge et offensivt angreb på andre lande. Det er det, der er det fundamentale, og det, der er det afgørende.

Det synes jeg sådan set må ligge til grund for hele denne debat. Det er en defensiv alliance, som selvfølgelig i en given situation skal have den tilstrækkelige afskrækkelse for at kunne forhindre, at en krig opstår. Det er det, det drejer sig om. Det mener jeg er det ganske afgørende.

(Kort bemærkning).

Knud Damgaard (S):

Når vi taler om ikke at placere atomvåben på dansk grund, er det jo den fysiske nærværelse af atomvåben, vi taler om.

Jeg vil godt gøre hr. Steen Folke den indrømmelse, at hvis NATO skulle skifte strategi, altså gå bort fra flexible response og frem til en overraskelsesangrebstaktik, så ville jeg være betænkelig ved kommunikationsnettet og de muligheder, der ligger i Grønland. Men det foreligger der ikke noget om, og det

er jeg overbevist om at Danmark vil vende sig imod. Derfor er vi faktisk i en situation, hvor hr. Steen Folke lige så godt kunne kræve afskaffelse af telefon og telegraf og alle ganske almindelige kommunikationsmidler, hvis man ville afværge det, hr. Steen Folke taler om.

Miljøministeren (Chr. Christensen):

Fru Margrete Auken stillede mig et spørgsmål angående virkningen af det uheld, som fru Margrete Auken omtalte. Jeg beklager, at jeg ikke var i salen, da spørgsmålet blev stillet til mig, men jeg hørte det på grund af vores gode tekniske anlæg.

Jeg har i mellemtiden haft lejlighed til at checke sagen af i ministeriet, og jeg kan sige, at miljøministeriet har den opfattelse, at der blev ryddet op efter dette uheld. Der har ikke over for miljøministeriet igennem Grønlandsministeriet været rettet henvendelse angående yderligere hjælp fra miljøministeriets side.

Såfremt det skulle ønskes, er miljøministeriet altid parat til at lytte, hvis der er problemer, som Grønlandsministeriet vil have os til at hjælpe med i den forbindelse. Jeg kan da også sige, at såfremt fru Margrete Auken mener, at der er uafklarede spørgsmål i den forbindelse, så står vi selvfølgelig til rådighed, såfremt der kommer en henvendelse desangående fra Grønlandsministeriet.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Hr. Knud Damgaard sagde til mig, at hvis man havde noget imod disse kommunikationsanlæg, måtte man også være imod telefoner, og jeg ved ikke hvad. Det er det rene vrøvl. Det er jo ikke det, det handler om. Det, det handler om, er nogle yderst specialiserede, yderst avancerede kommunikationsanlæg, der på ingen måde kan sammenlignes med almindelige telefoner og sådan noget, og som har det ene formål at formidle disse ordrer til de amerikanske strategiske bombefly. Det er det, det handler om.

Men jeg forstår på hr. Knud Damgaard, at hvis NATO for alvor knæsætter en strategi baseret på overraskelsesangreb – og det er nu altså min forståelse af counterforcestrategien – så vil selv hr. Knud Damgaard og socialdemokratiet være betænkelige ved disse kom-

[Steen Folke]

munikationsanlæg i Grønland. Det er da altid noget. Jeg håber bestemt ikke, at counterforce bliver den etablerede NATO-atomstrategi, men der er meget i USA, der peger i den retning. Det synes jeg ikke man kan komme uden om at der er.

Jeg vil sige, at uanset counterforce eller ej er det altså uhyre problematisk, at man i Grønland har anlæg, som er afgørende for, om disse atomvåben faktisk bliver udløst. Det er et problem i forhold til den officielle danske atomvåbenpolitik. Det synes jeg nok der kan være grund til at børe mere i. Jeg håber heller ikke, at det sidste ord fra socialdemokratiet er sagt i denne sag. Jeg mener ikke, at man kan have en konsistent politik, der går ud på at afvise atomvåben og samtidig sige, man godt vil have nogle anlæg, som er med til at udløse disse atomvåben. Den politik hænger ikke sammen. Men det gælder jo desværre så meget af socialdemokratiets forsvars- og sikkerhedspolitik.

Ministeren prøver at bortforklare dette, at folketinget og forsvarsudvalget osv. aldrig har været orienteret om disse anlæg, med, at det jo bare er anlæg, der hele tiden har været der, som er blevet moderniseret, og at der såmænd ikke er noget at orientere om. Nogle af anlæggene har ikke hele tiden været der. Jeg spurgte ministeren: hvornår er Giant Talk og Green Pine faktisk blevet oprettet? Det fik jeg ikke noget svar på. Men meget tyder på, at de er kommet noget senere end andre anlæg. Det vil jeg gerne have et svar på. Jeg vil spørge, om der da var en orientering.

Jeg spurgte også udenrigsministeren – det kan jo være, jeg får et svar senere – hvilke konsultationer eller henvendelser der gik forud for etableringen af både satellitsporingsstationen OL-5 og disse Giant Talk- og Green Pine-kommunikationsanlæg. Jeg håber at få et svar på det.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Jeg ved godt, at ministeriet har den opfattelse, at der blev ryddet op. Det skrev ministeriet nemlig til mig dengang. Det, jeg prøvede at få frem, var, at den opfattelse udelukkende byggede på amerikanske informationer. Vi kan sammenligne med, hvad der skete i Antarktis. Her har man bagefter –

efter at disse informationer er givet – konstateret, at der forestod 3 års oprydningsarbejde. Det er derfor, denne sag ikke er afklaret, men vi skal med glæde tage den op igen.

Jeg har lyst til lige at sige, at de borgerliges argumenter herinde – og for den sags skyld også socialdemokratiets – er mig noget »sovjetiske«. De siger: da vi kun vil fred, er det utænkeligt, at vi vil noget andet, og derfor er enhver påstand om, at vi vil noget andet, forkert, for vi vil kun fred.

Vi er jævnlig udsat for fra sovjetisk side, at man argumenterer på den måde, og det er længe siden, at vi er holdt op med at købe den. Derfor borer vi gentagne gange i, hvad vi kan få. Vi er på ét punkt heldigere stillet i vores ende af verden, idet vi kan få oplysninger. Det kniber lidt her i Danmark, men USA er i den henseende et åbent land, og vi sidder med en række oplysninger. Men til det åbne, oplyste samfund hører også, at der er plads for debat, og så er det væmmeligt at blive tromlet ned med sådanne »sovjetiske« argumenter.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Det bekymrer mig virkelig meget, at hr. Steen Folke kalder Erling Bjøl seriøs, men det giver forhåbentlig ikke anledning til en retslig sag mellem de to herrer.

Hr. Steen Folke giver sig til at udtale sig om, hvad jeg har læst og ikke læst. Det er dog noget ejendommeligt noget, at man står på folketingets talerstol og konstaterer, hvad jeg har læst og ikke læst. Jeg kan konstatere, at jeg læser måske nok lidt mere selektivt end hr. Steen Folke – og i hvert fald citerer jeg nok somme tider lidt mindre selektivt end hr. Steen Folke.

Jeg må minde SF om en forglemmelse, som det lykkedes fru Margrete Auken lige at redde nu her i sidste omgang. I plejer altid at have det lille afsnit om, at Sovjetunionen også er modbydelig. Det glemte I. Det må I huske næste gang. Vi kan ikke bryde sådanne traditioner.

Jeg har egentlig ikke ret meget andet at føje til denne, synes jeg, spændende debat, der har ligget på et meget højt plan. Jeg har næsten følt det på tidspunkter, som om jeg hørte forelæsninger ved et amerikansk universitet om sikkerhedspolitiske studier med professorer og ting og sager. Nu skal vi til at

[Ole Bernt Henriksen]

prøve at finde nogle af de bøger frem, så vi får noget at lave i den kommende tid.

Men jeg havde lyst til at sige, at det er en ejendommeligt debat, vi har haft her. Den har handlet om nogle installationer, der kan bruges til det samme, som Kastrup lufthavns installationer kan bruges til, nemlig at lodse fly fra det ene land ind i det andet. Og så har de ellers normalt meget miljøbevidste og bekymrede – jeg kender ingen, der kan være så miljøbekymrede som fru Margrete Auken – ikke fundet anledning til at nævne, at når vi f.eks. var i stand at spore det kuldsejlede, eller hvad sådan nogle nu gør, sovjetiske rumskib, der truede med at falde ned over Danmark – dér ville fru Margrete Auken sikkert ligesom sidste gang have grebet mand og børn og være kørt ud af byen; jeg erindrer om vores debat om Barsebäcksikkerheden – når vi var i stand til at følge det, og når vi var i stand til at stille et beredskab op under ledelse af miljøministeren, så var det, fordi vi havde sådan noget sporingsudstyr.

I en verden, der er farlig, forholder det sig vel sådan, at det, der kan gøre ondt, kan også gøre godt. I en verden, der er farlig, forholder det sig vel sådan, at selv om vi ikke havde den kolde krig og den slags ting, skulle vi stadig væk have en umådelig masse sikkerhedsudstyr. Vi kan spørge, hvor meget vi skulle have, men vi skulle i hvert fald have sådan noget sikkerhedsudstyr.

Det morede mig, at hr. Steen Folke kom tilbage. Efter at jeg havde fået hr. Pelle Voigt til at falde fra, kom hr. Steen Folke op og gentog.

Hvad har så formålet med debatten været? Formålet har været at rumle med noget, der kan siges mange ting om, så mistillid og markere SFs og VS' specielle velkendte interesse for de stakkels primitive grønlændere, som vi andre ikke interesserer os spor for. Det kan jo være meget morsomt. Jeg håber, vi kan finde flere folk, som I kan more jer med på den måde. Vi andre vil nok være tilbøjelige til at tage problemerne en lille smule mere seriøst.

Arentoft (FP):

Hr. Steen Folke har stillet nogle spørgsmål, og jeg vil da også gerne stille et par spørgsmål til hr. Steen Folke. Et af de spørgsmål, hr. Steen Folke stillede, var til

forsvarsministeren, idet hr. Steen Folke spurgte forsvarsministeren, hvorfor forsvarsudvalget aldrig var blevet orienteret om Green Pine og Giant Talk. Hr. Steen Folke slår på, at man ad parlamentarisk vej skal kunne få sådanne oplysninger, og at parlamentarikere har ret til alle den slags oplysninger. Ja men så kunne hr. Steen Folke da med lige så fuld ret have spurgt forsvarsministeren: hvad laver de 1.400 danskere i Thule, på Thulebasen? Det står jo – og det har hr. Steen Folke hørt – i ministerens redegørelse. Jeg fortalte, at brandtjenesten er dansk og ledet af danskere, og så spurgte hr. Steen Folke, om kantinebestyreren også er dansk. Dertil kan jeg oplyse, at kantine og kantine er to ting. Der findes det, der hedder bespisningen eller dining hall, og det er ledet af en dansker. Og så er der det, der hedder BX – det var det, der i gamle dage hed PX – det står for base exchange, det er butikken. Det er en amerikaner, der leder den. Bygningstjenesten er dansk. Det er nemlig Danish Arctic Contractors. Det kunne hr. Steen Folke have fået oplyst ved at spørge forsvarsministeren.

Når forsvarsudvalget ikke får alting at vide, er det, fordi man ikke kan stole på parlamentarikere. Jeg nævnede i mit første indlæg, at da vi var deroppe i 1979, da var det parlamentarikere, man kunne stole på. Derfor turde man også vise os det, vi ville se, og svare på det, vi spurgte om.

Hr. Steen Folke erindrer måske, at han udtrykte et ønske om at se NATO-depoter i Danmark gennem forsvarsudvalget. Vi var på en tur med forsvarsudvalget ude at se NATO-depoter, og et par dage efter kunne vi i Information se store artikler af hr. Steen Folke om NATO-depoter, hvad de indeholdt osv. – med generalstabskort, hvor det var indtegnet, hvor de lå. Da vi spurgte ham: hvorfor søren gør du det?, svarede hr. Steen Folke: ja men der var jo ingen, der sagde, at det var hemmeligt eller fortroligt. Ikke desto mindre står hr. Steen Folke her og fortæller om det møde med general Rodgers, hvor vi hørte om disse satellitter osv. Der blev udtrykkeligt sagt, at det var fortroligt. Det står hr. Steen Folke her og taler om. Derfor er det farligt. Det er en svaghed ved det parlamentariske system, at man ikke kan stole på parlamentarikere.

Jeg vil gerne slutte med igen at stille det spørgsmål, som jeg stillede før. Jeg gjorde

[Arentoft]

det først ganske kort ved at spørge: hvad er VS og SF ude på? Dertil svarede man bare: at fremskaffe oplysninger om de militære forhold på Thulebasen. Derfor vil jeg gerne komme med de tre andre spørgsmål og bede om at få dem besvaret helt nøje, enten af hr. Pelle Voigt eller af hr. Steen Folke. Er SF og VS ude på at afsløre så mange militære planer i NATOs og dermed Danmarks forsvar som overhovedet muligt? Er SF og VS ude på at svække NATOs og dermed Danmarks forsvar ved ad såkaldt parlamentarisk vej at få så meget i den vestlige verdens forsvar afsløret til gavn for den eneste potentielle angriber, der overhovedet kan tænkes? Og er VS og SF ude på at gå Warszawapagtens og Sovjetunionens ærinde?

Til sidst vil jeg gerne lige komme med en kommentar til hr. Preben Langes indlæg. Hr. Preben Lange efterlyste en undersøgelse, og det mener jeg sådan set at grønlænderne har krav på. Men det er jo den undersøgelse, der er foretaget. Det er det, vi har fået en redegørelse om af ministeren i dag. Jeg mener, at også grønlænderne bør have så megen tillid til en dansk minister, at man kan bruge den. Den må man gerne tage med til Grønland og bruge i den grønlandske valgkamp.

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal forsøge senere i mit indlæg at besvare hr. Arentofts spørgsmål, men jeg skal da indledningsvis konstatere, at hr. Arentoft ikke er den eneste, der ikke har fået besvaret spørgsmål i denne diskussion. Det skuffer mig naturligvis lidt, især fordi jeg selv stadig væk savner svar på nogle spørgsmål, som jeg stillede til forsvarsministeren, men som jeg da gerne vil gentage. De vedrørte de omdiskuterede anlægs – efter ministerens påstand – rent defensive karakter. Jeg anførte forfatteren til bogen »Grønland – Middelhavets Perle« med et konkret citat for den påstand, at de to anlæg Giant Talk og Green Pine er oprettet med det ene formål at overføre den endelige ordre til de amerikanske strategiske bombefly om at gå til angreb, og jeg spurgte, om ministeren kunne tilbagevise det. Det har ministeren ikke ønsket at tilbagevise, og jeg begynder at forstå hvorfor. Jeg spurgte om eksempler på spionsatellitesystemet OL 5's rent defensive karakter. Det kunne jeg også godt tænke mig at høre et svar på. Endelig

spurgte jeg, hvad ministeren egentlig ud fra sin indsigt i almindelig militærstrategisk tænkning forestillede sig der ville være tilbage af BMEWS-anlæggene i en situation, hvor Sovjetunionen havde rettet et omfattende første slag mod Vesten. Min påstand var den, at så ville der ikke være noget tilbage af BMEWS-anlæggene, og som følge deraf ville de ikke have den store anvendelighed i et eventuelt andet slag eller en gengældelse fra vestlig side.

Må jeg sige til hr. Arentoft, at jeg synes, vi skylder ham tak for den lange, nærmest selvbiografiske redegørelse, vi har fået fra ham heroppefra. Jeg er sikker på, at interesserede i løbet af nogle år, hvis det fortsætter på denne måde, vil kunne klippe de samlede erindringer ud af folketingsforhandlingerne og sætte dem sammen og læse dem med stort udbytte.

Jeg vil især takke hr. Arentoft for den betragtning, som han har fået indført her i debatten, og som har fået tilslutning også fra socialdemokratiets ordfører, nemlig at orden til de amerikanske strategiske bombefly om at gå til angreb behøver man såmænd ikke Giant Talk- og Green Pine-anlæggene til, det kunne man klare ved at tage telefonen og ringe. Jeg må sige, at det forekommer mig at være en ganske forbløffende påstand. Den er tidligere blevet fremsat af fru Elisabeth Krog her i folketingets spørgetid, hvor fru Elisabeth Krog direkte spurgte forsvarsministeren, om ikke det forholdt sig sådan, at man bare kunne tage telefonen og ringe til bombeflyene og give denne ordre. Dengang var ministeren høflig nok til ikke at svare. Men når sagen nu så mange gange kommer frem i debatten her, synes jeg, der er grund til at spørge hr. Arentoft eller ministeren, hvorfor i himlens navn man opretholder og bygger disse anlæg, hvis det forholder sig så enkelt, at man kan gå hen i den nærmeste telefonboks og foretage det fornødne for to 25-ører. Hvorfor bevilgede USAs Repræsentanternes Hus' Armed Service Committee f.eks. i 1982 1.600.000 kr. alene til at forbedre og udvikle anlæggene på Grønland? Jeg tror, at E.T. – Steven Spielbergs berømte filmfigur – kunne have ringet hjem til sin fjerne planet adskillige gange for et sådant beløb. Hvorfor er der foretaget så store økonomiske investeringer på Grønland, hvis anlæggene er af en sådan art, som hr. Arentoft er inde på? Det er fak-

[Pelle Voigt]

tisk sådan, at anlæggene på Grønland økonomisk står som nr. 5 i rækken af de installationer, som USA støtter i udlandet.

Jeg vil takke hr. Arentoft for én ting til, og det skal så samtidig besvare hans spørgsmål. Han anklager os for at være ude på at afsløre så mange militære hemmeligheder som muligt. Hvis hr. Arentoft her tænker på de ideer, der ligger bag counterforcestrategien, og de tankegange, der foreligger om at udvikle en førsteslagsevne, så vil jeg sige ubetinget ja. Det bør helt bestemt afsløres, det bør diskuteres alle vegne, hvor vi kan komme til det, af den enkle grund, at det er en fuldstændig ødelæggende og vanvittig strategisk udvikling, som er ved at ske, og som også adskillige amerikanske nuværende og tidligere militærpersoner vender sig imod. Når forsvarsministeren siger, at ingen i alvor kan tro, at man skulle omgås med sådanne planer, så skuffer det mig i betragtning af, at jeg faktisk i mit første indlæg anførte, at en tidligere amerikansk præsidentrådgiver mente, at det forholdt sig sådan. Han eksisterer måske slet ikke? Der er altså nogle, der tror sådan, hr. forsvarsminister – der er mange – og kendsgerningerne lader sig ikke sådan uden videre benægte.

Jeg skal afslutningsvis sige til hr. Emmert Andersen, at jeg mener ikke nødvendigvis, at USA er ude på at foretage et sådant angreb, men evnen til at slå først er noget, som man stræber efter – og som Sovjetunionen formentlig også stræber efter – for at bruge den som et politisk magtmiddel, der kan diktere den internationale udvikling. Der er ingen sikkerhed for, at tingene kan holdes under kontrol i den situation, hvor en af stormagterne har opnået denne evne.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Jeg vil bare sige, at der er et utal af kommunikationsmidler, hvormed man kan give ordre til hvad som helst. Det kan man gøre såvel skriftligt som mundtligt, man kan gøre det over telefon, man kan gøre det over radio, man kan gøre det over fjernskriver, man kan gøre det over masser af ting. Men når man nu sidder lige ved siden af måleinstrumenterne og man skal give ordrer videre af en eller anden art eller oplysninger videre af en eller anden art, så er det mest praktisk, at

man har kommunikationsmidlerne i umiddelbar nærhed. Hr. Pelle Voigt ved også, at det er meget hyppigt, når man ringer op på telefonen, at der er afbrydelser eller der er stor trafik, så man ikke kan komme igennem; så bruger man radio, dér kan man næsten altid komme igennem. Det er simpelt hen sagen i en nøddeskal. Men den er blæst op, og det bliver til counterforce, og det bliver til alt muligt andet i hr. Pelle Voigts og hr. Steen Folkes og deres partiers fantasi.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg er bange for, at jeg i seriositetens navn bliver nødt til at bede forsvarsministeren forklare, hvorfor det er nødvendigt for den amerikanske strategiske luftkommando at opretholde disse anlæg, og hvorfor man bruger disse mange penge på dem, som jeg var inde på. Det hænger nok sammen med, at det ikke er så let, som hr. Arentoft mener, at tage telefonen. Jeg synes nu også, at hr. Arentoft, når vi taler om seriositet, er kommet længere ud, end han kan bunde, når han begynder at tale om overdragelse af skriftlige meddelelser, der skulle formidle disse ordrer. Jeg går ud fra, at der ikke tænkes på brevduer el. lign., og jeg synes, at man skulle holde op med den slags pjat og den slags manøvrer, når man som hr. Arentoft, der jo har en militær uddannelse, udmærket godt ved, hvad disse ting drejer sig om.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg vil gerne takke hr. Arentoft for hans yderligere interessante oplysninger om kantinebestyrernes nationalitet. Der er jo ingen, der har bidraget så meget som hr. Arentoft under debatten i dag til virkelig at afsløre, hvordan tingene hænger sammen på Thulebasen. Det synes jeg vi har grund til at være meget taknemlige for alle sammen.

Til gengæld hænger der stadig forskellige andre spørgsmål i luften. Udenrigsministeren eller forsvarsministeren har åbenbart ikke ønsket eller haft mulighed for – hvad ved jeg? – at svare på det spørgsmål, jeg stillede om, hvorvidt der havde været konsultationer eller på anden vis forhandlinger mellem danske og amerikanske myndigheder, inden man

[Steen Folke]

oprettede dels OL-5-stationen, dels systemerne Giant Talk og Green Pine. Forsvarsministeren har heller ikke oplyst, hvornår Giant Talk og Green Pine blev oprettet. Det er muligt, han ikke ved det, men så kan vi måske vende tilbage til nogle af disse spørgsmål.

Jeg mener, at denne debat har været særdeles nyttig. Jeg mener, at forsvarsministerens redegørelse indeholdt nye og reelle oplysninger om forholdene, og det synes jeg der er grund til at sige tak for, hvad jeg også gjorde i første omgang. Selv om der stadig er ting, vi har lidt svært ved at få svar på, kommer der dog, hver gang vi rejser sagen, nye informationer frem, og det synes jeg under alle omstændigheder er nyttigt.

Vi mener som sagt, at den parlamentariske indsigt, for slet ikke at tale om parlamentarisk kontrol med, hvad der foregår på de dansk-amerikanske forsvarsområder, mildest talt er uacceptabel; den er der jo reelt ikke. Det mener vi der må rådes bod på, og man skulle tro, man kunne få et flertal i folkettingen til at indse, at når der er tale om dansk-amerikanske forsvarsområder, må også parlamentariske myndigheder i Danmark på en eller anden måde have muligheder for at blive orienteret løbende om, hvad der foregår.

For nylig er der indført en årlig rapportering om de anlæg og de aktiviteter, der findes i Danmark; forsvarsministeren giver en årlig redegørelse. Den omfatter ikke de dansk-amerikanske forsvarsområder i Grønland. Jeg mener, det er nødvendigt at få inddraget disse områder i fremtiden. Men som sagt fortsætter debatten under andre former.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg kan sige til hr. Steen Folke i spørgsmålet om orientering osv., som jeg allerede var inde på i min redegørelse, at vi har forbindelsesofficerer, der sidder deroppe, og som løbende følger hele arbejdet, og som indrapporterer. Det er ikke noget nyt, sådan har det været hele tiden.

Hvad angår de anlæg, hr. Steen Folke spørger om, er det korrekt, at de er oprettet inden for den seneste årrække.

Hr. Steen Folke siger, at dette måske var et emne, det var værd at tage med i den årlige redegørelse, som skal afgives til forsvarsudvalget, og det skal jeg tage med ind i over-

vejelserne, det var da en idé, jeg kunne tage med.

Men tilbage står én ting, og det er det, at man sådan ligesom forsøger at antyde, at der i dette spørgsmål er hemmelighedskræmmeri, at man ikke vil tale ud om, hvad der foregår, og at der sikkert sker skjulte ting og mystiske begivenheder osv. osv., og det er grundlæggende forkert. Det er da givet, at der, når vi taler om vestligt forsvarssamarbejde – og vi taler netop om forsvarsmæssige foranstaltninger – nødvendigvis er en række oplysninger af mere eller mindre klassificeret art, som ikke egner sig til at bringe ud i en videre debat. Det er naturligt, og alligevel vil jeg sige, at den diskussion og den debat, vi har haft i dag, jo viser den åbenhed, hvormed vi kan diskutere disse forhold her i landet.

Jeg skal ikke kunne sige, hvad den interesse, hr. Steen Folke og hr. Pelle Voigt viser netop disse anlæg, udspringer af. Jeg synes også, det har været en ganske spændende debat, vi har haft i dag. Men jeg kunne godt forestille mig, at hr. Steen Folke og hr. Pelle Voigt også en gang imellem, netop når vi taler om det nordlige område og Nordkalotområderne, måske interesserede sig lidt mere for at bringe nogle af de temaer på bane, der vedrører andre af de militære anlæg, der ligger netop i dette område, og som jo har en helt anden dimension og et helt andet sigte end de anlæg, som vi har drøftet i dag.

Hermed sluttede forespørgslen.

Meddelelser fra formanden:

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Retsudvalget (10/2 83):

Udtræder: Glistrup (FP)

Nyt medl.: Knud Lind (FP)

Miljø- og planlægningsudvalget (10/2 83):

Udtræder: Kalnæs (SF)

Ny stedf.: Holger K. Nielsen (SF)

Skriftlig redegørelse:

Redegørelse af 10/2 1983 om regeringens bistandspolitik.

(Redegørelse nr. R 6).

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

1. I lyset af betænkningen fra det af den forrige regering nedsatte bistandspolitiske udvalg og den efterfølgende omfattende debat om dansk udviklingsbistand har jeg fundet det rigtigt at give folketinget en samlet redegørelse for regeringens bistandspolitik.

2. Det er et meget dystert billede, der tegner sig for udviklingslandene i de kommende år. Efter en i historisk sammenhæng markant økonomisk vækst til langt ind i 1970'erne er stort set alle udviklingslande i de seneste år for alvor blevet ramt af det økonomiske tilbageslag, som allerede satte ind i industrilandene i forbindelse med den første oliekrise. Den globale økonomiske krise, som vi selv i høj grad mærker, påvirker udviklingslandenes svage økonomier endnu stærkere. Hårdt ramt er lavindkomstlandene, men også mellemindkomstlandene står over for stagnation, store strukturproblemer og en stærkt stigende arbejdsløshed.

En lang række udviklingslande har allerede måttet gennemføre drastiske nedskæringer på statsbudgettet og begrænsninger i importen fra industrilandene, og i nogle tilfælde er der i realiteten tale om, at årtiers udviklingsindsats står på spil.

Under de herskende internationale økonomiske forhold er bl.a. krav om protektionistiske foranstaltninger med stadig stigende styrke blevet fremført i mange industrilande. På internationalt plan søger man imidlertid at dæmme op for en sådan udvikling, som er en alvorlig trussel imod de principper, som verdenshandelen i årtier har bygget på. Den vil ramme især udviklingslandene, men også Danmark. De senere års udvikling i Nord-Syd-forhandlingerne giver heller ikke grundlag for at tro, at væsentlige fremskridt til afhjælpning af udviklingslandenes nuværende økonomiske problemer vil kunne opnås inden for de nærmeste år. Den nødvendige politiske vilje dertil mangler simpelt hen i nogle af de lande, hvis samarbejde er helt afgørende på grund af deres økonomiske styrke. Dette hænger ikke mindst sammen med, at der fortsat ikke er afgørende tegn på, at et opsving i verdensøkonomien er umiddelbart forestående.

Der er derfor ikke tvivl om, at industrilandenes bistandsindsats vil være af væsentlig betydning for mange udviklingslandes muligheder for at fastholde de opnåede resultater og vende udviklingen. I den forbindelse bør det fremhæves, at en fortsat og forstærket vækst i udviklingslandene også mærkbart vil bidrage til at styrke verdensøkonomien som helhed.

3. Regeringen ønsker at bekræfte Danmarks tilslutning til de målsætninger for omfanget af industrilandenes udviklingsbistand, som er vedtaget i FN. Samtidig må regeringen beklage, at hovedparten af industrilandene – både i Øst og i Vest – ikke har udvist tilstrækkelig politisk vilje til at udmønte FN-vedtagelserne i konkret handling. Det må således konstateres, at de vestlige industrilande som helhed i 1981 kun ydede 0,35 pct. af bruttonationalproduktet i udviklingsbistand, og at Østlandene lå helt nede på omkring 0,14 pct.

I denne situation er det tilfredsstillende, at Danmarks bistand i en årrække har ligget over 0,7 pct. af bruttonationalproduktet. Det må imidlertid erkendes, at Danmark sammen med de tre andre lande, som ligger over en bistandsprocent på 0,7 – nemlig Sverige, Norge og Holland – i globalt perspektiv udgør en meget lille kreds. Skal det internationale samfund i de kommende år blot tilnærmelsesvis kunne imødekomme udviklingslandenes stigende bistandsbehov, er det nødvendigt, at den kreds udvides meget betydeligt. Regeringen vil internationalt arbejde aktivt for, at de andre industrilande øger deres indsats til fordel for den tredje verdens udvikling. Det vil vi gøre med den troværdighed og styrke, som ligger i, at regeringen trods vore alvorlige hjemlige økonomiske og beskæftigelsesmæssige problemer fastholder en bistandsprocent på 0,73 i 1983 og foreslår en forøgelse til 0,74 pct. i 1984 og de efterfølgende år.

4. Regeringen ønsker også at fastholde den nuværende lovs målsætning for dansk udviklingsbistand, som understreger, at økonomisk vækst, social fremgang og politisk uafhængighed er sammenhørende elementer i udviklingsprocessen. Indtil slutningen af 1960'erne lå eftertrykket som bekendt på »økonomisk vækst«. Der var en udbredt enighed om, at en hurtig økonomisk vækst var den bedste måde at udrydde fattigdommen i den tredje